Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

„Буряад үнэн"-91

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ...21-hээ гарана. | № 254 (18577) | 1990 оной ноябриин 4, воскресени | Сэн 3 мүн.

...эй РЕСКОМОЙ БЮРОДО, БУРЯАДАЙ ССР-эй ...ҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ПРОФСОЮЗУУДАЙ СОВЕДТЭ БА РСФСР-эй ЛКСМ-эй РЕСКОМДО

...ОНОЙ III КВАРТАЛАЙ ...ИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД

...рескомой бюро, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй ...фсоюзуудай совет болон РСФСР-эй ЛКСМ-эй рес...оной гурбадахи кварталда мал ажалай продуктнуу...үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха талаар районуу...лис мүрысөөнэй дүнгүүдые хаража үзөөд, тогтоол

...соо мяха худалдаха түсэбөө III процент, hү— ...дүүргэжэ, нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, ...рилгэеэ 5 процент, бэлэдхэлгээ 3 процент дээшэ...орини районДо түрүү hуури олгогдожо, КПСС-эй Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, проф...соведэй болон РСФСР-эй ЛКСМ-э рескомой дам...лаан туг 1200 түхэригэй мүнгэн шан барюулагдаха

...ригэй мүнгэн шантай хоёрдохи hуурида Тарбагатайн ... Тус район мяха тушааха түсэбөө 126 процент, ...роцент бэелүүлжэ, үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй ...дэ, hү үйлэдбэрилгээ 4 процент, худалдалгаяа ...юмээhэн байна.

...hуурида гаража, 500 түхэригэй мүнгэн шангаар ...гдаhан Бэшүүрэй район мяха тушааха түсэбөө 110 ...ү—103 процент дүүргээ юм.

...гурбадахи кварталда мал ажалай продуктнуудые ...э бэлэдхэлгые горитойгоор дээшэлүүлhэн Хой... районой хүдэлмэри тэмдэглэгдээ.

...«Туяна» нэгэдэлэй ...хын филиалда В. В. ...ээр 1961 онhоо хү-...

...н бүриингөө дааба-... Васильевна 130— ...т дүүргэдэг юм. ...иингээ хубиин дээ-... жэлэй туршада ...Үйлэдбэриин үндэр ...най түлөө нэгэтэ ...уулэгдаhан байхэ, ...эй начальник Р. Ф. ...верөө hэн.

...Васильевнатай өөр-...дэхэдэ, тон со-...у зантай гэжэ ойл-...кинооэерскын шах-...га намтар эхил-...наhанайнгаа нүхэр ...имовичтай золго-...урбан үхибүүдтэй. ...а хүбүүдынь Хол-...шулууы нүүрhэнэй ...экскаваторщигуудай ...дэй түhэлагшаар, ...хүүгэдэй саадтэ ...шээр хүдэлнэ.

...э ажалшан, урин ...най Вэгентина Ва-...бин таба наhа хү-...рнь эмаршалаад, ...э хүсэебди.

И. САМДАНОВ.
Авторай фото.

Нүхэдүүд! Хуули ёhото гүрэн, экономическа дэбжэлтэ хүгжэлтэ, оюун бодолой hэргэлтэ—манай политикын гол шухала зорилгонууд!

(КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ УРЯАНУУДhАА).

Россин Совет Федеративна Социалис Республикын Хуули

РСФСР-эй БҮРИН ЭРХЭТЭ БАЙЛГЫН ЭКОНОМИЧЕСКА ҮНДЭhЭ hУУРИИЕ ХАНГАХА ТУХАЙ

РСФСР-эй бүрин эрхэтэ байлгын экономическа үндэhэ hуурииe хамгаалха, РСФСР-эй арадай ажахые тогтонижоруулан хүгжөөхэ зорилгоор, РСФСР-эй гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай декларациие хүтэлбэри болгон, өөhэдынгөө национальна баялигуудые мэдэлдээ байлгаха, ашаглан хэрэглэхэ талаар ССР Союзай бүридэлдэ ородог республикануудай эрхэнүүдые мэдэрэн, РСФСР-эй Верховно Совет иигэжэ тогтооно:

Статья 1. Газар, тэрэнэй баялигууд (алмазай, алтанай, платинын, эрдэниин шулуунай, мүнгэнэй, нефтиин, нүүрhэнэй, газай, ураанай, газарай хоморой үнгэтэ ба хара металлнуудай, бусад ашагта малтамалнуудай нөөсэнүүд), агаарай дайда, уhан, ой модон, ургамалай ба ан амитадай аймаг, РСФСР-эй газар дайда дээрэ оршодог байгаалиин ба түүхэй эдэй бусад нөөсэнүүд, РСФСР-эй далайн экономическа зоныг ба континентальна шельфын нөөсэнүүд, мүн тэрэшэлэн далайн экономическа зоноhоо гадуур РСФСР-эй гол мүрэнүүдтэ бии болодог анадромно түхэлэй загаhан, уран hайханай ба соёлой үнэтэ шухаг зүйлнүүд РСФСР-эй арадуудай национальна баялиг болодог.

Заагдаhан объектнүүдые мэдэлдээ байлгаха ба ашаглан хэрэглэхэ гуримуудые РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай хууляар тодорхойлогдодог.

РСФСР-эй газар дээрэ оршодог гүрэнэй зөөриин объектнүүд, тэрэ тоодо союзна мэдэлэй гүрэнэй предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай зөөри, тэдэнэй үйлэдбэриин ба үйлэдбэриин бэшэ гол фонднууд гү, али ниитэ союзна зургаануудай мэдэлдэ байhан ниитэ союзна бусад жасанууд, зөөри хадаа РСФСР-эй зөөри болодог.

РСФСР-эй hайн дураараа дамжуулhан уялгануудые дүүргэхын тула гүрэнэй зөөри (тус статьягай 1-дэхи, 3-дахи хубинууд) ССР Союзай мэдэлдэ дамжуулагдаха аргатай.

Статья 2. СССР-эй алтанай нөөсэнүүд, алмазай болон валютын жасанууд союзна республикануудай зөөри болоно.

СССР-эй алмазай, валютын болон алтанай нөөсэнүүдтэ өөрын хубитай байха талаар бусад союзна республикануудай эрхые РСФСР мэдэрнэ. Бүхы союзна республикануудтай баталагдаhан хэлсээнэй үндэhөөр республикануудай хубитын хэмжээн тодорхойлогдодог.

Заагдаhан жасануудтахи өөhэдынгөө хубита нөөсэнүүдые мэдэжэ байха, хэрэглэхэ гурим РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республиканууд болон регионуудтай хэлсээнэй ёhоор Россин Федерацяар тогтоогдодог.

Статья 3. Республикануудай тогтооhон болзорто бусад союзна республикын газар дайда дээрэ оршодог зөөриин тодорхой объектнүүд тушаа РСФСР гомдол бариха эрхэтэй, мүн бусад союзна республикануудай иимэ эрхые мэдэрнэ. Гомдолнуудые хаража үзэхэ гурим республикануудай хоорондохи хэлсээгээр тодорхойлогдодог.

Республикануудай хоорондохи хэлсээнүүдэй үндэhөөр РСФСР-эй ба бусад союзна республикануудай ниитэ (хубиин гү, али хамтын) зөөри тогтоогдохо аргатай.

Бусад союзна республикануудай газар дайда дээрэ оршодог РСФСР-эй үйлэдбэриин ба үйлэдбэриин бэшэ гол жасанууд гүрэнэй предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай болон зургаануудай ондоо зөөри ба нөөсэнүүд РСФСР-эй зөөри болоно.

Өөрынгөө газар дайда дээрэ союзна республикануудай, гадаадын гүрэнүүдэй, тэдэнэй эрхэтэдэй ба эмхи зургаануудай зөөриин талаар эрхэнүүдые РСФСР лаб хангадаг.

Статья 4. Гүрэнэй (республиканска) зөөриие мэдэлдээ байлгахыень, хүтэлбэрилхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха. Зарим хубииень гүрэнэй гү, али муниципальна зөөри зандань үлөөжэ, зарим хубииень предприятинуудта, эмхи зургаануудта, организацинуудта дамжуулгатайгаар заагдаhан объектнүүд болон зөөриие гүрэнэй бэшэ болгохо, үмсэдэ дамжуулха хэрэг РСФСР-эй Хуулиин ёhоор бэелүүлэгдэдэг.

РСФСР-эй газар дайда дээрэ оршодог союзна мэдэлэй гүрэнэй предприятинуудые акционернэ бүлгэмүүд болгон хубилгалга, зөөриие ондоо болголго РСФСР-эй хууляар хараалагдаhан гуримаар бэелүүлэгдэдэг.

Зөөри тухай, тэрэниие үмсын болгохо тухай РСФСР-эй Хуулинуудай баталан абтатар, союзна шэнэ хэлсээнэй баталагдатар РСФСР-эй Хууляар тогтоогдоhон ушарнуудhаа бэшэндэнь РСФСР-эй газар дайда дээрэ материальна, финансова, валютна ба мүнгэн зөөриие эрхэтэдтэ, ажалша коллективүүдтэ, ниитын эмхинүүдтэ ба бусад эзэдтэ хабаатай ондоо зөөри хуряан абалгатай холбоотой СССР-эй гүрэнэй засагай ба хүтэлбэриин зургаануудай али бүхы ябуулганууд РСФСР-эй газар дайда дээрэ бэелүүлэгдэхэ зэргэгүй.

Статья 5. РСФСР-эй газар дайда дээрэ байhан, тус Хуулиин 1-дэхи, 2-дохи статьянууд соо заагдаhан нөөсэнүүд болон жасанууд тушаа РСФСР-эй зүбшөөлгүйгөөр баталагдаhан гадаадын экономическа союзна, союзно-республиканска ба республиканууд хоорондын хэлсээнүүд үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоно.

«РСФСР-эй газар дайда дээрэ ССР Союзай зургаануудай актнуудые хэрэглэхэ тухай» РСФСР-эй Хууляар тогтоогдоhон гуримаар заагдаhан хэлсээнүүд хүсэндөө оруулагдаха.

Тус статьягаар тогтоогдоhон гуримые хазагайруулан баталагдаhан ССР Союзай зургаануудай хэлсээнүүдэй талаар РСФСР болон тэрэнэй бүридэлдэ ородог республиканууд харюусалга даажа абахагүй.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ иимэ эрхэ олгогдоно:

— РСФСР-эй газар дайдада асарагдаhан гү, али эндэhээ гаргагдахаяа байhан эд бараанай болон хангалгын лицензи тогтоохо, нормо тодорхойлхо гурим тогтоохо;

— РСФСР-эй хуулида хабаатай гадаадын экономическа ажал ябуулгада хабаадагшадай экспортнэ болон импортнэ ябуулгануудта тамуужанай пошлино тодорхойлхо;

— РСФСР-эй газар дайда дээрэ юридическэ адресуудтай гадаадын экономическа ажал ябуулгада хабаадагшадые бүридэлдэ абаха;

— РСФСР-эй газар дайда дээрэ өөрын хангалгын зургаануудтай гадаадын фирмэнүүдые, банкнууд болон бусад эмхи зургаануудые түлөөлхэ;

— лицензи үгэхэ хэрэгые РСФСР-эй газар дайда дээрэ хуби хубяар хубаарилгые зүбшөөхэ.

Статья 6. 1-дэхи, 2-дохи статьянууд соо заагдаhан нөөсэнүүд болон жасанууд тушаа РСФСР-эй зохихо зургаануудай зүбшөөлгүйгөөр баталагдаhан ниитэ союзна урьhаламжа, мүн тэрэшэлэн хэлсээнүүд тушаа харюусалгые РСФСР даажа абанагүй.

Статья 7. РСФСР-эй газар дайда дээрэ оршодог, тус Хуулиин ба РСФСР-эй ондоо Хуулиин ёhоор ажал ябуулга бэелүүлдэг союзна ба республиканска мэдэлэй тушаалта нюурнууд, предприятинууд, эмхи зургаанууд тушаа РСФСР-эй зохихо зургаануудай зүбшөөлгүйгөөр баталан абтаhан ССР Союзай зургаануудай шиидхэбэринүүд үнэн бэшэ гэжэ тоологдодог.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан.
1990 оной октябриин 31.

ГАЗЕТЭМНАЙ hОНИРХОЛТОЙ ДАА

Түрэл хэлэн дээрээ гарадаг «Буряад үнэн» газетэдэ хүдэлжэ, ажабайдалайнгаа түрүүшын алхамуудые хэhэн, мүн түрэлхи хэлэнэйнгээ уян нугархай баялиие эндэл мэдэрhэн хадаа, энэ газетын саашанхи хуби заяан, тэрэнэй мүнөөдэрэй байдал тухай hанаата болонгүй, сэдьхэлээ амар hууха аргагүйб гэжэ ойлгоноб.

Бишье буряад хэлэнэй багша хадаа республика дотор ябуулагдажа байhан энэ ехэ кампанида өөрынгөө багаханшье hаа, хубитые оруулха зорилготойгоор hурагшадайнгаа дунда асуудал-анкетэ тараагааб. Иимэ хүдэлмэри 7-дохи болон 8-дахи классуудай hурагшадай дунда үнгэргэгдөө.

Эндэ түрэл нютаг, нютагайнгаа хүн зон тухай богонихоноор тогтожо тэмдэглэхэ хэрэгтэй гэжэ hананаб. Манай Далахай нютаг районой түбhөө 110 модо газарта оршодог юм. Далахайн совхозой хоёрдохи отделени болоно. Далахай нютагта дүн хамта 90 гаран үрхэтэ айл тоологдоно. Эдэ айлнуудай хори гараниинь холын гүүртэнүүд дээрэ байрлана. Тиихэдэ эндэмнай hүүлэй үедэ залуу айлнууд олоор түбхинэжэ байнхай. Нёдондо нютагтамнай юhэн жэлэй hургуули нээгдээ hэн. hургуулидамнай 102 hурагша hурадаг. Нэгэ класс соо дүндаа зэргээр 10—12 hурагша hурана. Тиихэдээ 24 hурагшадта анкетэнүүдые тараажа үгэhэн байнаб. «Танайхин «Буряад үнэн» газетэ абадаг гүт?— гэhэн асуудал hэн түрүүн табигдаа. Энэ асуудалда булта «абадаг» гэжэ харюусаа. Анкетэдэ үхибүүд өөhэдөө харюусаха бэшэ, харин гэртээ абаашажа, эжы, абадаа бэшүүлхэ гэhэн хэлсээгээ hурагшад булта hайнаар дүүргээ. Тиихэдээ анкетэмнай нюуса бэшэ байха ёhотой байгаа.

«Энэ газетэ хэды онhоо абанабта?» гэhэн асуудалда—40—50 онуудhаа «Буряад үнэниие» абадаг хүнүүд олон байгаа. Тэдэнэй дундаhаа ажалай ветеран, мүнөө наhанайнгаа амаралтада гараhан Санжид Дамдиновна Дамдинова «1940 онhоо абанабди» гэжэ бэшэнэ.

Коммунист, малшан Сергей Жамбалов, совхозой хүдэлмэрилэгшэ Шагдар Доржиевич Цыденов гэгшэд тэбхэр 40 жэлэй туршада 1950 онhоо таhалгаряагүйгөөр түрэл газетэеэ абажа уншана. Мүн лэ партиин гэшүүд Ц. Ц. Доржиев Ф. Д. Балданов хоёр 1954—55 онуудhаа «Буряад үнэн» газетын уншагшад болонхой. Коммунист, үнинэй малшан Роза Гомбоевна Бадмаева «1962 онhоо түрэл хэлэн дээрээ гарадаг газетэеэ абанаб» гээд анкетэ дээрэ тэмдэглэнэ. Тиихэдээ «ерэхэ жэлдэ энэ газетэдэ мүн лэ захил хээб, газетын 4-дэхи хуудаhа hонирхон уншадагби, хүдөө ажахын темэдэ бэшэгдэhэн статьянуудаар hонирходогби»— гэжэ анкетэеэ үргэлжэлүүлнэ. «Буряад үнэн» газетые саашадань hонирхолтой болгохо талаар танай hанамжа дурадхалнууд?» гэhэн асуудалда уншагшад элдэб харюу үгэhэн байна. «Дүрбэдэхи хуудаhанда «Толи» гарадаг. Эндэ заримдаа «Будамшуугай» шүүмжэлэл байдаг, энэ ямар удхатайб?» гэhэн асуудал Цырен Цыбикжапович Доржиев табина. Тиихэдээ урданай ёhо заншал тухай, буряад hарын үдэрнүүдые, үльгэр онтохо олоор толилдог hаатнай, hайн hэн гэжэ тэмдэглэнэ. «Ерэхэ жэлдэ захил хээ гүт?» гэhэн асуудалда «Үнэтэй болоошье hаань, хээбди» гэhэн харюуе олоор уншахада, ехэ урматай байна.

«Шүүмжэлхы статьянууд үсөөрэнхэй. 1946—47 онуудта «Алсагар Мархай», hүүлээрнь «Мархайн аша Тархай», бури hүүлдэ «Халаахай», болон «Будамшуу» ходо толилогдодог hэн. Мүнөө эдэнэр юундэ үгыб?»— гэhэн асуудал Федор Доржиевич Балданов тон зүб табина гэжэ hанагдана.

Мэргэжэлтэдэй олонхинь түрэл хэлэн дээрээ гарадаг газетэеэ абанагүй гэжэ энэ анкетэ-асуудалнуудhаа мэдэгдэнэ. Тиихэдэ багшанарай 2—3-ниинь лэ «Буряад үнэн» газетэ абажа уншана. Залуушуул «Правда Бурятии» абанабди гээд, мүн лэ бэшүүлхэ дурагүй байдаг.

«hүүлэй үедэ «Буряад үнэн» газетэдэ энэ хүдэлмэриие хайшан гэжэ hайжаруулхаб, түрэл газетынгээ хэhэг яажа олон болгожо, уншагшадыень олошоруулхаб гэhэн статьянуудые буряад хэлэнэй багшанар, газетын штатнабэшэ корреспондентнүүд олоор бэшээ. Тиихэдэ газетын таhагые даагшанар ехэл удхатай, hайн статьянуудые гаргаа. Гэбэшье энэ хүдэлмэри үшөөл бага»,— гэжэ Яруунын районой хүдөө бэшэгшэ Э. Будаев тэмдэглэhэн байна. Бишье энэ хүниие дэмжэнэб. Юуб гэхэдэ, газетын хүдэлмэрилэгшэд район соогуурхи нютагуудаар ябажа, уншагшадтай хөөрэлдөө үнгэргэнэгүй. Жэшээ болгон хэлэбэл, манай районхи тусхай корреспондент М. Гончиков энэ тушаалда ороhоор Далахай нютаг нэгэшье ерээгүй, эндэhээ нэгэшье тэмдэглэл, статья бэшээгүй. Хэрбээ газетын хүдэлмэрилэгшэдэй саг үргэлжэ хүдөө нютагуудаар ябажа, hонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые, уншагшадай конференци, «түхэреэн столнуудые» үнгэргэдэг байгаа hаань, уншагшадай тоо заатагүй олон болохо hэн гэжэ hанагдана. Улаан-Үдэдэ «Буряад үнэнэй» hайндэр үнгэргэгдэбэ. Иимэ hайндэрнүүдые гансашье Улаан-Үдэдэ бэшэ, мүн районуудай түбүүдтэ, олон уншагшадай нютагуудта үнгэргэхэдэ яаха юм. Иимэ уулзалганууд hаа заабол үрэ гарахал ёhотой гээшэ.

hүүлэй үедэ үнэхөөрөөшье «Буряад үнэмнай» ехэ hонирхолтой болоо. Номер бүхэндэ hонирхожо уншамаар, hүүлээрнь хайшалжа абамаар статья би заатагүй олодогби. Иигэжэ хайшалжа абаhан статьянуудтай папканууд үсөөн бэшэ, эдэмни ажалдамни ехэ хэрэгтэй болодог. Хэшээлнүүдтээ асаржа, hурагшадтаяа hонюохон уншадагбди.

Хэблэлэй сэнгэй хоёр дахин нэмээшье hаань, түрэл хэлэн дээрээ гарадаг ори гансахан газетэеэ буряадаар дуугаржа шададаг хүн бүхэн захижа уншаял гэжэ районойнгоо уншагшадые уряалха байнаб.

Х. ДАМПИЛОВА,
багша.

Захааминай район.

ЗАЛУУШУУЛТАЙ УУЛЗАБА

СССР-эй Президент М. С. Горбачев ороной студентнэрэй түлөөлэгшэдтэй уулзаба. Студентнэрэй профсоюзуудай болон hайн дуранай бусад эмхинүүдэй эдэбхитэд, студентнэрэй бүхэсоюзна хуралдаанай бүлэг делегадууд, СССР-эй Залуушуулай эмхинүүдэй комитедэй дэргэдэхи студентнэрэй соведэй гэшүүд, элдэб союзна республикануудай хэдэн дээдэ hургуулинуудай өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилдэг зургаануудай бүридэлдэ ородог студентнэр Кремльдэ уригдаhан байна.

Студентнэрэй hанаа сэдьхэл тухай, дээдэ hургуулинуудай коллективүүдтэхи ниитын-политическэ байдал тухай хөөрэлдөөн болобо. Дээдэ hургуулиин мүнөөнэй байдалаар ехээр hанаагаа зобожо байhаниинь, студентнэрэй эрхэнүүд болон аша туhые хамгаалха талаар правительствын шиидхэбэринүүдээр сэдьхэлээ ханаагүй байhаниинь уулзалгада хабаадагшадай Президентдэ дамжуулhан хандалга соо элирхэйлэгдэнэ. Материальна байдалайнгаа муудажа эхилhые студентнэр мэдэржэ эхилээ. Орон соохи политическэ ба социально-экономическа орёо хүшэр байдалые, ухаан бодолой хүдэлмэриин нэрэ хүндын эрид бууража байhые хараада абан, уулзалгада хабаадагшад хэдэ хэдэн тодорхой асуудалнуудые хойшолуулангүй шиидхэхыень СССР-эй Президентдэ, правительствада дурадхаа. Гүрэнэй бюджедые бүридхэхэ үедэ национальна олзын 10 процентые арадай эрдэм hуралсалда hомололгые хараалха, стипендинүүдые нэмэхэ, арадай эрдэм hуралсалай объектнүүдые түрүүшын ээлжээндэ бариха гэжэ дурэдхагдана. Президент, мүн правительство энэ талаар тэдэнэй эрхэ мэдэлдэ байhан бүхы арганuудые хэрэглэхэ, тэрэ тоодо студентнэр тухай Президентын тусхай Указ баталан абтаха ёhотой гэжэ уулзалгада хабаадагшад тоолоно. Студентнэр тухай асуудал ороной ба республикануудай парламентда зүбшэн хэлсэгдэхэ зэргэтэй.

Хөөрэлдөө эхилхэ зуураа, орон дотор сугларhан бүхы асуудалнуудые залуушуулай хабаадалгагүйгөөр, туhаламжагүйгөөр шиидхэхэнь хэсүү гэжэ СССР-эй Президент онсолон зааба. 1985 ондо бидэнэй эхилhэн хэрэгые залуу үетэн үргэлжэлүүлхэ ёhотой гэжэ тэрэ хэлээ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. С. Дзасохов, Арадай эрдэм hуралсалай талаар СССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Г. А. Ягодин, СССР-эй Профсоюзуудай бүгэдэ ниитын нэгэдэлэй түрүүлэгшэ В. П. Щербаков хөөрэлдөөндэ хабаадаhан байна.

(ТАСС).

...Р-эй ПРЕЗИДЕНТ М. С. ГОРБАЧЕВОЙ УУЛЗАЛГА

...тайбан үе сагта ...хүбүүдые алдаhан ...эхэнүүдые болон ...байгша оной нояб-... Кремльдэ урижа, ...Президент М. С. Гор-...бэ.

...болоhон зал соо ...сэрэгшэдэй эхэнүүд ...фото-зурагуудые ... Хара бүдөөр хү-...фото-зурагуудайнь ...й богонихон нэм-...: hургуули, ПТУ, ...институт, арми... ...лхынгээ урда тээ ...бүүдэй дурасхаа-... байн ёhолхо гэ-... М. С. Горбачев ...нэрта бултанда-мнай айхабтар хүндэ саг,— гэжэ М. С. Горбачев хэлэбэ.— Энэ ажабайдалда бүхы юумэнэйнь hаял эхиеэ абажа байhан сагта хүбүүднай хосороохо юм. Иимэ ушарта хөөрэлдэхэдэ айхабтар хүндэ. Таанадай уйдхар гашуудалые hайнаар ойлгоноб. Таанадай энэ ехэ гээлтые юугээршье тэхэрюулхын аргагүй. Ямаршье талаhаа абаад харахада, хүн талаhаашье, хуули ёhыншье талаhаа — эдэ гээлтэнүүдые ямар нэгэ аргаар зүб гэжэ харуулхын аргагүй.

Сэрэгшэдэй олон эхэнүүд болон эсэгэнэр үгэ хэлэхэдээ, хүбүүнэйнгээ ямар муухайгаар хосорhоной түүхэ хөөрэжэ үгэhэн, Президентдэ хандажа, гуйлтануудаа дуулгаhан, hанамжануудаа дурадхаhан байха юм. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй ГлавПУР-ай хүтэлбэрилэгшэд, Союзай Соведэй түрүүлэгшэ И. Д. Лаптев, Президентын Соведэй гэшүүд Е. М. Примаков, В. Я. Ярин, КПСС-эй ЦК-гай секретарь С. Д. Бакланов гэгшэд зал соо байлсаба. СССР-эй прокуратурын болон сэрэгэй прокуратурын түлөөлэгшэд мүн лэ уулзалгада хабаадалсаа.

Мүнөө үедэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ үнгэргэгдэжэ байhан реформын ашаар армидахи жаяг журам hайжаруулха хэрэгтэй гэhэн нэгэл hанамжа уулзалгада хабаадагшад мэдүүлээ. Ямаршье аюул усал, сэрэгэй залуу алба хаагшын хосорhон ушар тон наринаар шэнжэлэгдэнгүй орхигдохо ёhогүй. Тиигэжэ эдэ бүгэдэдэ зэмэтэй байhан нэгэшье хүн харюусангүй үнгэрхэ ёhогүй.

Амгалан тайбан үе сагта сэрэгэй алба хаагшадай наhа баралга тухай тодорhон ушарнуудые шэнжэлхэ талаар Президентын тусхай комисси бии болгохо гэhэн даабари СССР-эй Президент үгэбэ.

Уулзалгын үедэ хаража үзэгдэhэн асуудалнуудаар яаралтай хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ гэжэ хараалhан СССР-эй Президентын Указ hаяын сагта баталагдан абтаха юм гэжэ М. С. Горбачев мэдүүлээ. СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, Оборонын министерствэдэ, Юстициин министерствэдэ, СССР-эй Прокуратурада даабаринууд үгтэхэ.

(ТАСС).

РСФСР-эй Верховно Соведэй Тогтоол

«РСФСР-эй БҮРИН ЭРХЭТЭ БАЙЛГЫН ЭКОНОМИЧЕСКА ҮНДЭhЭ hУУРИИЕ ХАНГАЛГА ТУХАЙ» РСФСР-эй ХУУЛИИЕ ХҮСЭНДЭНЬ ОРУУЛХА ГУРИМ ТУХАЙ

РСФСР-эй Верховно Совет иигэжэ тогтооно:

1. «РСФСР-эй бүрин эрхэтэ байлгын экономическа үндэhэ hуурииe хангалга тухай» РСФСР-эй хуулиие баталагдан абтаhан сагhаань хойшо хүсэндэнь оруулха.

2. РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет:

нэгэ hарын болзор соо гүрэнэй эд зөөриие хэрэглэн эдлэхэ талаар РСФСР-эй гүрэнэй комитедые болон эд зөөри хэрэглэн эдлэлгын республиканска, нютагай комитедүүдые бүрилдүүлхэ ёhотой;

эд зөөри эдлэлгын гурбан шататайгаар (РСФСР-эй, РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудай, муниципалитедүүдэй) гүрэнэй зөөри үмсэлхэ тухай болон продукци (товар) үйлэдбэрилэгшэдэ эд зөөри эдлэхэ, хэрэглэхэ ябадал батаар хангаха тухай РСФСР-эй хуулиин проект зохёожо, РСФСР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха;

тус хуулиин баталагдан абтахада, ямар албан зургаанда мэдэлтэй байhаниинь хараада абангүй, РСФСР-эй харьяата газар дээрэ байhан предприятинуудые хүтэлбэрилгын гурим hарын болзор соо зохёожо, РСФСР-эй Верховно Соведэй баталан абахыень табиха;

тус хуулиин нэгэдэхи статья соо заагдаhан нөөсэнүүдые хэрэглэлгын гурим зохёохо бэ хүсэндэнь оруулха.

3. Тус хуули сахилгые хинан шалгаха ябадал РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум болон РСФСР-эй прокуратура хангаха ёhотой.

4. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум болон РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет:

РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республикануудтай хэлсэhэнэй ёhоор эд зөөриие, гадаадын-экономическа үри шэри, алмазай болон валютын фонднуудые, СССР-эй алтанай нөөсые хубаарилан хэрэглэлгын гурим тухай хэлсээ союзна республикануудтай бэлдэхэ;

тус хуулиин 7-дохи статьяе хэрэглэлгые хангаhан нормативна актнуудай талаар дурадхалнуудые РСФСР-эй Верховно Соведтэ арбан үдэр соо хэхэ.

5. Россин бүрин эрхэтэ байлгые хамгаалха зургаануудые бии болгохо ябадал хангаhан нормативна актнуудай проектнүүдые РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум hарын болзор соо зохёожо, РСФСР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха ёhотой.

6. РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет хариин оронуудай түлөөлэлгэтэ зургаануудта болон эмхинүүдтэ тус хуули тухай мэдээсэхэ зэргэтэй.

7. Тус хуулиие түбэй, республиканска болон нютагай хэблэлдэ толилхо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан.
1990 оной октябриин 31.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Тогтоол

ЭКОНОМИКЫЕ ТЭНСҮҮРИТЭЙ БОЛГОХО БОЛОН ДЭЛГҮҮРЭЙ ХАРИЛСААНУУДТА ОРОХО ТАЛААР РЕСПУБЛИКАНСКА ПРОГРАММА БЭЕЛҮҮЛГЫЕ ЭХИЛХЭ ТУХАЙ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. С. Силаевай мэдээсэл шагнажа үзөөд, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет иигэжэ тогтооно:

1. Экономикые тэнсүүритэй болгохо болон дэлгүүрэй харилсаануудта орохо талаар программа бэелүүлхэ ябадалые хангаха өөhэдынгөө дурадхаhан хэмжээ ябуулгануудые байгша оной ноябриин 1-hээ РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет бэелүүлжэ эхилхэ ёhотой.

2. РСФСР-эй гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай декларацида болон тэрэниие баталан абаhанай hүүлээр хүсэндөө ороhон РСФСР-эй хуулинуудта үндэhэлэн, экономикые тэнсүүритэй болгохо болон дэлгүүрэй харилсаануудта орохо талаар республиканска программа бэелүүлхэдэ хэрэгтэй эрхэ байдал хангаха зорилготойгоор ондоо союзна республикануудтай, СССР-эй Президенттэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумтэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэй харилсажа, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зорилготой.

3. Байгша оной ноябрь соо ондоо союзна республикануудтай экономическа хэлсээнүүдые баталалга дүүргэжэ, тэдэниие бэелүүлхэ ябадал РСФСР-эй Министрнүүдэй совет хангаха ёhотой.

Ажал ябуулгаяа тааралдуулхын тулада хамта хэлсэhэнэйнгээ ёhоор республиканууд хоорондын саг үргэлжын экономическа комиссинуудые байгуулха.

4. Федеральна экономическа комитет бии болгохо гэhэн РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалые дэмжэхэ.

Программа бэелүүлхэ талаар эрхэ байдалай хубилhаниие хараада абажа, РСФСР-эй арадай ажахые хүтэлбэрилгын байгууламжые нарижуулан hайжаруулха талаар дурадхалнуудые РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет зохёожо, нэгэ hарын болзор соо РСФСР-эй Верховно Соведтэ таарамжатай дурадхалнуудые оруулха ёhотой.

5. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум болон РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет программын хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байhан тухай РСФСР-эй Верховно Соведтэ hара бүхэндэ мэдээсэхэ зэргэтэй.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР-эй Соведүүдэй байшан.
1990 оной октябриин 31.

Районно партийна конференцинүүд

КОММУНИСТНУУДАЙ ЭДЭБХИ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Өөрынгөө зэргэдэ 1762 коммунистнуудые тоолодог Захааминай районой партийна организацийн 33-дахи конференци һаяхан үнгэргэгдэжэ, КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. Порхоевой хэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэбэ. Үнгэрһэн тоосоото болзор соо партиин райком болон тэрэнэй бюро партийна эхин организацинуудай, районой бүхы коммунистнуудай ажал ябуулгые бодото ажал дээрээ шэглүүлхые эрмэлзэжэ, оролдожо байгаа. КПСС-эй райком район дотор хүтэлбэрилхы кадрнуудай бүридэлые шэнэдхэн, ажалаа демократизацийн гол шэглэлээр ябуулһан байна. Тиигэжэ олон ажахынуудта, промышленна предприятинуудта, эмхи зургаануудта хүтэлбэрилэгшэдэй тушаалнуудта эрилтэ ехэтэй, эрдэм мэргэжэлтэй, эршэ зоригоор түгэлдэр олон залуу хүнүүд дэбжүүлэгдээ. Тэдэнэй олонхинь мүнөө үедэ холын хараатайгаар хүдэлжэ байнхай. Хубилган шэнэдхэлгын асуудалнуудые гүнзэгыгөөр ойлгожо, урдаа табигдаһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байһан хүтэлбэрилэгшэд-коммунистнууд олон. Тэдэнэй дунда «Бурятводмелиораци» нэгэдэлэй ПМК-гай начальник Д-Н. Б. Будаев, оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй филиалай директор Н. Д. Клочихина, Енгорбойн совхозой директор А. Б. Жапов, Зэдын комбинадай директор В. В. Переляев болон бусад ороно. Гэхэ зуура хубилган шэнэдхэлгын орёо бэрхэ зорилгонуудые ээм дээрээ даажа шадахагүй, шиидхэжэ бирахагүй хүтэлбэрилэгшэдшье бии байна. Жэшээлхэдэ, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Дүтэлүүрэй совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд Б. Б. Цыренов, В. Г. Сосоров болон үшөө хэдэн хүнүүд гансал дээрэ хэлэгдэһэн шалтагаанаар тушаалһаа сүлөөлэгдөө һэн.

Мүнөө үедэ кадрова политикаһаа арсаха бэшэ, харин районой партийна организацийн бүхы ажал ябуулгатай адли, үндэһөөрнь шэнэлхэ тухай хэлэгдэнэ бшуу. Тиимэһээ райкомой шэнэ бүридэл кадрова политикые шадамараар, нугархайгаар үнэн сэхээр ябуулжа, партийна эхин организацинуудай, бүхы коммунистнуудай, ажахынуудай, предприятинуудай, эмхи зургаануудай эдэбхиие, өөһэдынь эрилтые дээшэлүүлжэ, дэлгүүрэй харилсаанда оролгодо шэглүүлхэ зэргэтэй. Энээниие хүтэлбэрилхэ хүсэн район дотор бии. Тоосоото хугасаа соо парткомуудай болон партбюронуудай сүлөөлэгдэһэн 7 секретарь, совет эмхинүүдэй 10 хүтэлбэрилэгшэд, совхозуудай 7 директор шэнэлэгдэһэн байна. Энэмнай шэнэ эрилтэнүүдые бэелүүлхэ ехэ хүсэн гээшэ.

Үнгэрһэн тоосоото үедэ КПСС-эй райкомой пленумуудые, партиин эдэбхитэдэй суглаануудые, бюрогой зүблөөнүүдые үнгэргэлгые, тэдээндэ бэлэдхэлгые шэнэдхэн хубилгаха талаар олоншье, ехэшье хэмжээнүүд абтаа. Ажалша коллективүүдтэ партиин райкомой бюрогой 6 нүүдэл зүблөөн үнгэргэгдэжэ, зүбшэхэ асуудалнуудые байра дээрэнь тэрэ сагтань шиидхэхэ талаар ехэ ашатай байгаа. Энээнһээ гадна партиин райкомой үдэрнүүд, нээмэл бэшэгэй үдэрнүүд ажалша хэдэн коллективүүдтэ үнгэргэгдэһэн юм. Мүн райкомдо юрын коммунистнуудтай нюур нюураараа уулзан хөөрэлдэлгэ үнгэргэгдэжэ байгаа.

Партийна, совет ба ажахын эмхинүүдэй бэелүүлхэ үүргые хубаарилха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдээ. Партиин райком коммунист-депутадуудта, коммунист-хүтэлбэрилэгшэдтэ түшэглэн, районой социально-экономическа хүгжэлтын зорилгонуудые саг үргэлжэ хараа дороо байлгаа. Дэлгүүрэй экономикодо оролгын шатын хэды хүшэр байбашье һаань, промышленностиин бүхы предприятинуудай ажалша коллективүүд түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргэнэ. Хүдөө ажахын ажалшад мяха, һү, ноохо, эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдые бэлэдхэхэ түсэбүүдээшье урагшатайгаар дүүргэжэ байһаар. Хоёр жэлэй туршада ажаһуудалай 60 мянган дүрбэлжэн метр хэмжээнэй гэр байра ашаглалгада оруулагдаа, районой бага тосхонуудта 4 дүүрэн бэшэ дунда һургуули, Закаменск хотодо 1176 һууритай шэнэ дунда һургуули баригдажа, ашаглалгада үгтэбэ.

Гэхэтэй хамта КПСС-эй районно комитедэй, тэрэнэй бюрогой болон секретарьнуудай ажал ябуулга мүнөө үеын шанга эрилтэнүүдтэ үшөөл гүйсэд харюусанагүй гэжэ конференци дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Партийно-политическэ хүдэлмэриин хэмжээн социальна асуудалнуудые бодото дээрэнь үргэнөөр шиидхэлгэтэй таараланагүй. Райком болон тэрэнэй эмхидхэлэй таһаг эхин парторганизацинуудта туһалха хүдэлмэри һулаар ябуулаа. Партиин зэргые бэхижүүлхэ, олошоруулха хүдэлмэри тон муу. Байгша ондо Зэдын комбинадай, олонхи совхозуудай партийна организацинуудта нэгэшье хүн партиин гэшүүндэ абтаагүй. Партиин райкомой үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ажабайдалһаа холодонги, ажалша коллективүүдтэй нягта холбоо барисаагүй байгаа.

Тоосоото болзор соо КПСС-эй зэргэһээ 243 хүн, тэрэ тоодо 165 коммунист өөрын дураар гараһан байна. Илангаяа Зэдын комбинадта олон хүн партиһаа гараба. 15 кандидат партиин гэшүүндэ абтаагүй. КПСС-эй гэшүүн болохо дурагүй байһан тухайгаа Холтоһоной руднигай участогай начальнигай орлогшо А. Лойко, Закаменск хотын арадай театрай режиссер Г. Цыбикова, ВЛКСМ-эй райкомой комсомолой организацинуудай таһагые даагша байһан Б-Ж. Бадархаев, Харацайн совхозой ахамад экономист Ю. Очиров гүйлтануудые үгэһэн байна. Эхин парторганизацинуудта элдэб гэмтэ ябадал гаргаһанай, архидаһанай түлөө 78 хүн КПСС-эй зэргэһээ гаргагдаба. Эдэ баримтанууд юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, зарим коммунистнууд партиин Уставай эрилтэнүүдые наринаар сахинагүй, тэдэнэй дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулагданагүй. Энээнһээ уламжалан, партиин гэшүүнэй түлбэриие хэдэн һараар түлэхэгүй ябадал олон парторганизацинуудта үзэгдэнэ. Илангаяа гэшүүнэй түлбэри түлэхэ талаар районой түбэй больницада, автотранспортын предприятида, Сагаан-Мориной совхоздо, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхоздо уритэй хүнүүд олон байба.

КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. Порхоевой, хиналтын комиссиин түрүүлэгшэ О. В. Каратаевагай элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ эдэбхитэйгээр захалба.

М. С. Батуева, «Ажалай туг» газетын редактор: Манай районой партийна организацида КПСС-эй зэргые бэхижүүлхэ хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Манай Захааминда партиһаа һайн дураараа гарагшадай тоо 200-да дүтэлжэ байна бшуу. Энэ хадаа манай райкомой хүдэлмэри тушаа сошордомо дохёо гээшэ. Манай Коммунис парти Совет засагай органуудтай адли ажабайдалай тон шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нүлөө үзүүлжэ байгаагүй һаа, олониитые ударидалгын ямаршье эрхэһээ хаһагдашаха байнал гэжэ би бододогби гэбэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ нютагай «Знамя труда», «Ажалай туг» газетэнүүдтэ ерэхэ жэлэй захил хэлгэ тон хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байна. Манай редакцида гуурһанай бэрхэ шадабаритан багахан салин хүлһэн дээрэ хүдэлнэ, тэдэнэй хүдэлхэ эрхэ байдал, гэр байранууд муу. Райкомой, райгүйсэдкомой зүгһөө ямаршье анхарал хандуулагданагүй. Бэрхэ журналистнуудтай, һонирхолтой газетэтэй байха гээ һаа, нэн түрүүн тэдэниие һайн гэр байрануудаар хангаха хэрэгтэй гэжэ тобшолбо.

И. И. Яньков, Михайловскын совхозой хонишон, делегат: Манай райондо хүгжэлтын нөөсэ болохо бүхы юумэн бии: газар дорохи баялиг, сабшалан, таряалан, ой модон, адууһа мал, хээрын бэлшээри. Эдэ бүгэдые гүйсэд хэрэглэжэ, ашаглажа шаданагүйбди. Эрдэм ухаан, теори гээшэмнай бодото ажал хэрэгһээ гээгдэшөө. Гансал хооһон хөөрэлдөөн һүжэршөө. Зомнай үнгэрүү хэлэ аматай болошоо юм гү, хара ажал хэдэг хүнүүд үсөөржэ байна. Хойшодоо хэмнай эдеэ хоолоо үйлэдбэрилхэнь гээшэб? Залуушуул нютагтаа үсөөн үлэнэ, тэдэнэй ажаһууха һайн эрхэ байдал, ажаллаха мүртэй техникэ байхагүй. Гансал ажалай түрүүшүүл бүхы зоноо хооллуулжа шадахагүй бшуу, тэдэнэй түйлалтануудта бусад бүхы ажалшадай дүнгүүдые хүргэхэ ёһотойбди. Теэд энэ талаар хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд муугаар хүдэлнэ, зонтоёо хамта нэгэ зорилгоор, нэгэ замаар хүдэлнэгүй. Хүдөө ажахын техникын муу байлга манай ажалда ехэ һаад, түбэг хэнэ. Хэрэглэгдээгүй нөөсэмнай тон ехэ даа, теэд тэрэниие хэрэглэхэ талаар хэншье мүртэй һаналаа табинагүй, оролдоногүй. Энэ талаар манай мэргэжэлтэд арендаторнуудые, механизаторнуудые, малшадые һурганагүй бшуу. Бүхы хэрэгүүдтэ райкомой болон коммунистнуудай зүгһөө анхарал хандуулагдаха ёһотой. Үнгэрһэн тоосоото болзор соо КПСС-эй райкомой хэһэн ажалые хангалтатай гэжэ сэгнэхэ байнаб гээд дүүргэбэ.

Д-Н. Б. Будаев, «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй ПМК-гай начальник, делегат; Манай Захааминай партийна организаци нэрэ хүндэеэ бууруулаа гэжэ хэн нэгэнэй хэлээ һаань, би зүбшөөхэгүйб. Партиин райком залан шэглүүлхэ, хүтэлбэрилхэ үүргээ саг үргэлжэ бэелүүлжэ байгаа. Районой социально-экономическа орёо хүндэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ райком ехэ нүлөө үзүүлээ, мүнөөшье үзүүлжэ байдаг. Манай Захааминда зогсошоһон саг гэжэ байгаагүй юм, зомнай тиихэдэ һайнааршье хүдэлжэ, ехэшье ажал бүтээжэ байгаа гэжэ хэлэхэ байнаб. Үнгэрһэн партконференци дээрэ энэл ендэр дээрэһээ социально-соёлой болон ажаһуудалай байрануудые үргэнөөр барихын тула ханын хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргадаг барилгын бааза байгуулха тухай хэлээ һэм. Харин биратай юумэн хэгдээгүй. Нэн түрүүн барилгын бааза тухай асуудал шиидхээгүй һаа, социально-экономическа асуудалаа яажа шиидхэхэ гээшэбибди. Хэды болотор гараа һарбайгаад лэ ондоо тээгүүр гүйраншалжа байхабибди.

Оромнай доройтоһоор түлаха газартаа хүрөө, иигээд болоо бэшэ гү! Мүнөө үедэ дэлгүүрэй экономико, 500 үдэрэй программа болон бусад тухай сүлөөгүйгөөр хэлсэнэбди, тиигэжэ ажалаа һуладуулааბди. Партиин райкомой шэнэ бүридэл дэлгүүрэй экономико тухай ойлгуулламжын хүдэлмэри зоной дунда үргэнөөр ябуулха зэргэтэй. Би ёһотой коммунист хүн хадаа Коммунис партиин ударидаха, залан шэглүүлхэ үүргэдэ этигэнэб, манай парти урданайнгаа нэрэ хүндые тэхэрюулхэл байха — энэмнай бидэнэр юрын коммунистнуудһаа дулдыдаха бшуу гэжэ сэхэ хэлэбэ.

С. И. Васильев, Зэдын комбинадай профкомой спортын хүдэлмэриин талаар инструктор, делегат: Һүүлэй үедэ орон доторнай, мүн манайшье райондо залуушуулай, илангаяа эдиршүүдэй дунда наркоманууд, тамхиншад, архиншад олошоржо байна. Тэдэнэй дунда гэмтэ ябадал гаргагшадшье олошороо. Юуб гэхэдэ, районой хүтэлбэрилгын зүгһөө тэдэндэ һула анхарал табигдана. Ургажа ябаһан үетэниие һайнаар хүмүүжүүлхэ арга боломжонууд манайда дуталдана. Нэн түрүүн спортын, аяншалгын, амаралтын баазанууд байхагүй. Закаменск городой стадионой шэнэ барилга унжагайршоо. Тиимэһээ үхибүүднай зүн зоргон соогоо орхигдошоно.

Район дотор өөрын һайн дураар үхибүүдые спортын элдэб зүйлнүүдтэ һорижо байдаг Жэмбэ Цыремпилов (шанаржуулгын фабрика), Шагдар Хазагаев, (Харацайн совхоз), Анатолий Штырев (Закаменск город) шэнги нүхэдэй олоншье һаань, тэдэндэ ямаршье туһаламжа хүргэгдэнэгүй. Теэд спортсменүүдые бэлдэхэ, мүн һорилго хэхэ ажалдаа партиин райкомой, райгүйсэдкомой зүгһөө элдэб янзын туһаламжа эрижэ сүхэрһэн Цыремпилов этигэлээ барагдажа, һаяхан партиин гэшүүнһээ гараха, элдэб ниитын даабаринуудһаа сүлөөрхэ гэжэ шиидэбэ. Энэ ушар районой спортсменүүдэй зүгһөө партиин райкомой нэрэдэ үгтэһэн ехэ эрилтэ болоно.

Дурсагдаһан нүхэдһөө гадна партконференци дээрэ Холтоһоной руднигай хүдэлмэришэн В. Ф. Кондратюк, Утаата-Далахайн сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Л. Хартаев, Зэдын комбинадай парткомой секретарь В. В. Клопов, ажалай болон дайнай ветеран Ц-Д. Ц. Дугаров, ВЛКСМ-эй райкомой секретарь Л. Санжеева, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой парткомой секретарь В. Н. Данжалов, Зэдын комбинадай заһабарилгын-механическа заводой хүдэлмэришэн А. И. Жарков болон бусад 15 делегат үгэ хэлэжэ, КПСС-эй райкомой, тэрэнэй бюрогой хүдэлмэриин һайн болон муу талануудые тодорхойлоо, элдэб һанамжа дурадхалнуудые оруулаа. Олонхинь партиин райкомой хүдэлмэридэ хангалтатай гэһэн сэгнэлтэ үгэбэ. Конференциин тусхай тогтоол баталагдан абтаба.

Партийна конференциин хүдэлмэридэ Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, «Буряад үнэн» газетын редактор Р. Б. Гармаев хабаадажа үгэ хэлэбэ.

Нюусаар дуугаа үгэһэн һунгалтын дүнгөөр партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар Н. Т. Хабалов, хоёрдохи секретаряар А. Д. Цыбиков гэгшэд һунгагдаба.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

Ургаса — 90

ТОДОРХОЙ ШЭНЖЭЛЭЛ ХЭХЭДЭ...

Юрэнхы дээрээ ургаса хуряаха харюусалгата хаһамнай дүүрэбэ. Республикымнай районуудай дундаһаа Баргажанай, Хурамхаанай районуудай ажахынуудай таряашад хамаһаа урид ороохото ургамалнуудаа хуряагаа. Мүнөө поли дээрэхи нэмарайнгаа хүдэлмэриие сүм хэжэ дүүргэһэн дурсагдагша районуудай ажахынуудай таряашад комбайнуудаа шорой, мэхиинэһээ сэбэрлэлэд, ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада хабаадуулагдаха машина, техникэеэ заһабарилжа захалба. Тиин тэһээ Зэдын, Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайн, Сэлэнгын, Бэшүүрэй районуудай ажахынуудта хуряагдаагүй ороохото ургамалнууд ехэ байна. Эндэ гансашье сагай уларилай гасалан иимэ бэрхэшээл ушаруулаа бэшэ, мүн һайн бэлэдхэлгүй байһаниинь харагдаа. Нэн түрүүлэн, ургаса хуряалгада хабаадуулагдаха машина, техникэ, илангаяа комбайнууд найдамтай һайнаар заһабарилагданхай байбагүй ха юм. Хуряалгын үедэ захаһаа эбдэржэ, ехэ һаад, түбэг ушаруулаа. Гадна комбайн бүхэндэ хубаарилбал, тон ехэ хуряагдаха таряалан хүртэнэ. Жэшээлбэл, Сэлэнгын районой Химнын, Тельманэй нэрэмжэтэ совхозуудта комбайн бүхэндэ 100 гектарай орондо аяар 400 гектар хуряалгын талмай хүртэнхэй байгаа. Мүн Хяагтын районой «Заря» колхоздо таряашадынь арендэнэ харилсаагаар ажалладаг гээшэ. Тиин ехэ гаргаша хэхэгүйе оролдожо, ажахынгаа хүдөө ажахын машинануудай паркһаа үлүү техникэ абахагүй гэжэ шиидэв. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, колхозойнь олон комбайн энэ жэлэй ургаса хуряалгада хабаадуулагдаагүй байхаһаа гадна арендаторнуудай комбайн бүхэндэ тон ехэ хэмжээнэй таряалангай талмай хүртэжэ, бүхы хуряалгань унжагайраа ха юм. Мүнөө үедэ хүгжэнги капиталис оронуудта комбайн бүхэнэй хуряаха таряалангайнь хэмжээн бага байдаг гээшэ. Бүхы зөөриеэ тон нарин хиналта доро абадаг США-да комбайн бүхэндэ 60 гектар, ФРГ-дэ 59 гектар таряалан хүртэдэг.

Үнэн дээрээ хүсэд эдеэшэһэн таряанай ургаса саг соонь хуряажа шадаагүй һаа, гектарай 2 процент гээлтэ хоролтодо ородог. Тиигэжэ гектарай 2—3 центнер хосорно. Хэрбээ 298 мянган гектарта нэмжыһэн таряаланда хэды центнер таряан гээлтэ хоролтодо орохо болоноб? Тооложо тодорхойлбол, аргагүй ехэ байха.

Саашань хэлэхэдэ, мүнөө шэнэ үнэ сэнгэй ёһоор нэгэ тонно таряан 200-һаа 480 түхэриг хүрэтэрөө сэгнэгдэнэ. Гаргашыень мүнгэндэ оруулжа тодорхойлбол, бүришье гайхахаар байхал даа.

Таряа хуряалгын дүүргэгдэжэ байбашье, ерэхэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэ хүрэнгэ тушаа тогтожо хэлэлтэй. Тусхайлбал, мүнөө үрэһэнэй ороохо сэбэрлэжэ, хатаажа, илгажа хааха хүдэлмэри хангалтагүй ябуулагдана. Байгша ондо бүхыдөө 140 мянган тонно үрэһэнэй ороохон хаагдаха түсэбтэй байгаа. Үнэн дээрээ энэ даабари һаял хахадлаад байна. Тиихэдэ Хяагтын, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Баргажанай районуудта үрэһэ хүрэнгын ороохо хааха түсэбынь хахадлагдаашьегүй байха юм.

Ушараад байһан байдалые шэнжэлэн харахада, олон районууд өөрынгөө таряа сүм тушаагаад, үрэһэнэй ороохо гүрэнэй жасаһаа абаха хүсэлэнтэй байгаа. Теэд 1991 онһоо гүрэнэй жаса үрэһэнэй таряа ажахынуудта худалдахадаа, тонно бүхэнөө 660-һаа 1400 түхэриг үнэ сэнтэйгээр дурадхахань. Юрэдөө, ургуулһанаа һайнаар сэбэрлэжэ, үрэһэндэ хэрэглэхээр хааңгүй, үнэтэйгөөр худалдаад, хямда сэнтэйгээр гүрэнэй жасаһаа хүрэнгын таряа абаха хүсэл бэелүүлэгдэшэгүй байхань ха юм.

Мүнөө республикадамнай үрэһэнэй таряа I—II классай гэхэ гү, али һайн шанартайгаар сэбэрлэжэ хаагшадые урмашуулха гурим тодорхойлогдонхой. Жэшээлбэл, энэ жэлэй ноябриин эхин болотор үрэһэеэ сэбэрлэжэ, I—II классай шанартайгаар хааһан хүдэлмэрилэгшэд һарынгаа гол салингай хэмжээн соо 20-һоо 100 процент хүрэтэр урмашуулагдаха.

Энэ жэлдэ обёосой үрэһэ хүрэнгэ хаахань бэрхэтэй. Гүрэнэй жасада ондоо зүйлэй таряагаар агсажа абаха үрэһэнэй обёос байхагүй. Шахардуу энэ байдалһаа гарахын тула ондоо область, хизаарнуудһаа, өөһэд хоорондоо мүнөөнһөө хэлсэжэ, андалдажа абаха аргаяа тодорхойлхо болоно.

Энэ жэлдэ сагай уларил таарамжагүй байжа, нилээд ехэ тарилга хосоржо, хэрэглэмжэһээ гаргагдаһан байха. Тиигэбэшье таряашаднай гектарай 13,9 центнер ороохо хуряахаар хараалһан түсэбөө 16 центнертэ хүргөө юм. Ургасын хэды дээшэлбэшье, республикымнай ажахынууд ороохо таряа бүхы дээрээ суглуулха түсэбөө дүүргэжэ бирабагүй. Илангаяа эндэ малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхэ талха таряанай зүйл ехээр дуталдахань. Тиимэһээ энэ бэрхэшээлһээ тобшолол хэжэ, мүнөө бии байгаа һолоомоёо поли дээрэһээ суглуулжа зөөхын хажуугаар нэгэ жэлэйнгээ ногооной (зеленкын) ургасые гээлтэ хоролтогүй сүм хуряажа абаха эрилтэ табигдана. Тиихэдээ воскреснигүүдые эмхидхэжэ, зелёнко, һолоомоёо суглуулхаһаа гадна саһанай орохоһоо урид мал үсхэбэрилдэг айлнуудташье хуряажа абахыень хубаарилжа үгэхэдэ буруу бэшэ ха. Сабшагдаһан зелёнко, һолоомо худалдажа абаад, өөрынгөө хүсөөр суглуулжа зөөхэдэ, миил хаяжа хосоруулхаһаа дээрэ бэшэ гү?

В. ЕРОХИН,
«Аграрник Бурятии»
газетын редактор.

ГЭЭЛТЭ ХОРОЛТОДО ОРУУЛАГДААГҮЙ

Наратай сэлмэг эдэ үдэрнүүдтэ Дэрээнэй совхозой механизаторнууд бүтээсэтэйгээр ажаллажа, хуряалгаяа богони болзорто сүм дүүргэхээр шармайн оролдоо бэлэй.

— Ургаса ургуулагшадай звенонуудые дүршэлтэй эмхидхэлшэд Цыренжаб Цыдыпович Чойропов, Валерий Васильевич Ламатханов гэгшэд хүтэлбэрилдэг. Эдэ коллективүүд гол түлэб 4—4 хүнһөө бүридэнхэй. Таряа хуряалгын үедэ гурбадүрбэн хүниие нэмэжэ абадаг, — гэжэ Дэрээнэй совхозой хүдөө ажахын машина, техникын талаар механик М. Ц. Цыбиктуров хөөрэнэ.

Инженер-механик мэргэжэлтэй Ц. Ц. Чойроповой хүтэлбэрилдэг звено хабартаа 1212 гектарта ороохото ургамалнуудые таряа юм. Ургаса хуряалгын гол хүдэлмэридэ комбайнернууд Цыренжап Мархаев, Алексей Ринчинов, Андрей Санданов, Виктор Цыренов, Анатолий Дамбинов, Сергей Самбаев гэгшэд хүдэлөө. Комбайнернуудай сохижо суглуулһан алтан шаргал ороохыень районой транспортна предприятиин жолоошод Олег Молчанов, Валерий Доржиев гэгшэд таһалгаряагүй зөөгөө.

Механизатор Ламатхановай хүтэлбэридэг звеногой бэрхэ механизаторнуудай дундаһаа Александр Цыдыков, Валерий Мухатаров, Эрдэни Зандраев, Баясхалан Цыремпилов, Очир Бишидаев гэгшэд магтаалтай.

В. В. Ламатхановай звено энэ жэлдэ бүхыдөө 1100 гаран гектарай ургаса хуряагаа. Эндэхи зарим полиһоо дунда зэргээр 20 центнер таряан хуряагдаа.

Цыренжаб Чойроповой ударидадаг звено гектар бүриһөө 17—19 центнер ургаса абаа. Энэнь урда жэлнүүдэйхиһээ 6—7 центнерээр ехэ болоно.

— Манай ажахы дүн хамтадаа 22.200 центнерһээ бага бэшэ ороохо таряа хуряажа абаха түсэбтэй байһан юм. Энэ зорилгоёо бэелүүлээбди. Эдэ үдэрнүүдтэ 1500 центнер таряан гүрэндэ тушаагдаа. Тиихэдэ урьһаар абтаһан 54 тонно ороохоёо бусаахабди,— гэжэ совхозой ахамад агроном Б. Нимаев хөөрэнэ.

Тоог дээрэ асарагдаһан ороохо таряа сэбэрлэхэ, хатааха, мүн склад соо оруулжа хадагалха хүдэлмэридэ ажалай ветеранууд Ц. Могдоев, Б. Балдаков, А. Телятников гэгшэд сүлөөгүй хүдэлнэ. Тэдэнтэй хамта Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищиин һурагшад багша Анатолий Петрович Климентьевэй хүтэлбэри доро магтаалтайгаар ажаллаа. Эндэ Павел Бельзюк, Сергей Кузьминов, Алексей Вологдин гэгшэд жэшээтэ һайнаар хүдэлжэ, нүхэд соогоо онсо шалгараа юм.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.
Хурамхаанай район.

ХОЛО ҮЛҮҮЛЭЭ

«Востокгидромонтаж» трестын хабсаралгын управлениин коллектив Гусиноозерскын ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээнэй барилга дээрэ хүдэлжэ, барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэнэ. Субподрядна энэ эмхиин хабсаргагшад байгша оной эхинһээ һара бүри даабариия дүүргэжэ, барилга дээрэ ажаллажа байһан бусад эмхинүүдэй дундаһаа шалгарна. Жэшээлхэдэ, 1468 мянган түхэригэй хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ түсэбтэй аад, үнэн дээрээ 2829 мянган түхэригэй барилга хэжэ, түсэбөө 192 процент дүүргэжэ шадаа бшуу.

Станциин табадахи энергоблогые заһабарилгада түрүүшын үдэрһөө хүдэлжэ, үгтэһэн даабарияа хэдэн хоногоор урид дүүргээ һэн. Эдэ бүгэдэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, управлениин коллектив байгша оной түсэбтэ даабаринуудые сүм дүүргэжэ, шэнэ эрхэ байдалда амжалтатайгаар ажаллаха бата үндэһэ һуури байгуулхые оролдоно. В. И. Самсонов, В. А. Иванов, И. С. Колесник гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, бусадай дундаһаа шалгарна.

Мүнөө управлениин коллектив Агуу Октябриин социалис революциин ээлжээтэ ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсоод, урагшатай һайнаар хүдэлжэ байна.

С. ДАМДИНОВ.

БАГАХАНШЬЕ ҺАА, БАРИИШАТАЙ

Хамһабариин ажахынуудай амжалта тухай газетэнүүдтэ бэшэгдэдэг ааб даа. Зүгөөр иимэ ажахыда амжалта түйлаха гээшэ бэлэн бэшэ байдаг.

Сэлэнгын целлюлозо-картонно комбинадта гахайнуудые шахажа таргалуулха, теплицэ соо овощ тариха, мүн үсөөхэн үхэр харууһалжа түлжүүлхэ хамһабариин ажахы байгуулагданхай. Нёдондо тус комбинадай эдеэ хоолой цех продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө сүм дүүргээ һэн. Тиихэдэ байгша оной үнгэрһэн юһэн һарада комбинадай столоводо, мүн магазинуудта тус ажахы 870 центнер гахайн мяха, 834 центнер овощ эльгээһэн байна. Тэрэшэлэн бүхыдөө 1200 поршоонхо абажа түлжүүлээд, 610 поршоонхыень предприятиингаа хүдэлмэрилэгшэдтэ худалдаһан байха юм.

Овощ ургуулдаг теплицэдэ Галина Качина, Галина Графеева, Зинаида Фадеева гэгшэд магтаалтайгаар ажаллажа, мүрысөөндэ эрхимлэнэ. Огородой эдеэнһээ гадна теплицэдээ гоё һайхан үнгэтэй, хангалтама үнэртэй сэсэгүүдые тарижа, зондо худалдана. Байгша ондо эндэхид 11 мянган түхэригтэ сэсэгүүдые худалдаха түсэбөө 14 мянганда хүргөө юм. Эндэ дүршэлтэй бэрхэ сэсэг ургуулагшад Августа Павловна Арефьева, Светлана Владимировна Филиппова, Галина Константиновна Чичиланова болон бусадай оруулһан хубита ехэ.

Хамһабариин ажахын директор Г. Я. Купцов гахай шахан таргалуулха комплексынгоо коллективэй амжалтаар сэдьхэлээ хананги байгаа һэн. Мүнөө эндэ 751 гахай, тэрэ тоодо 211 поршоонхо түлжүүлэгдэжэ, дам саашадаа үүсэлүүлэгдэхээр шахагдаха юм.

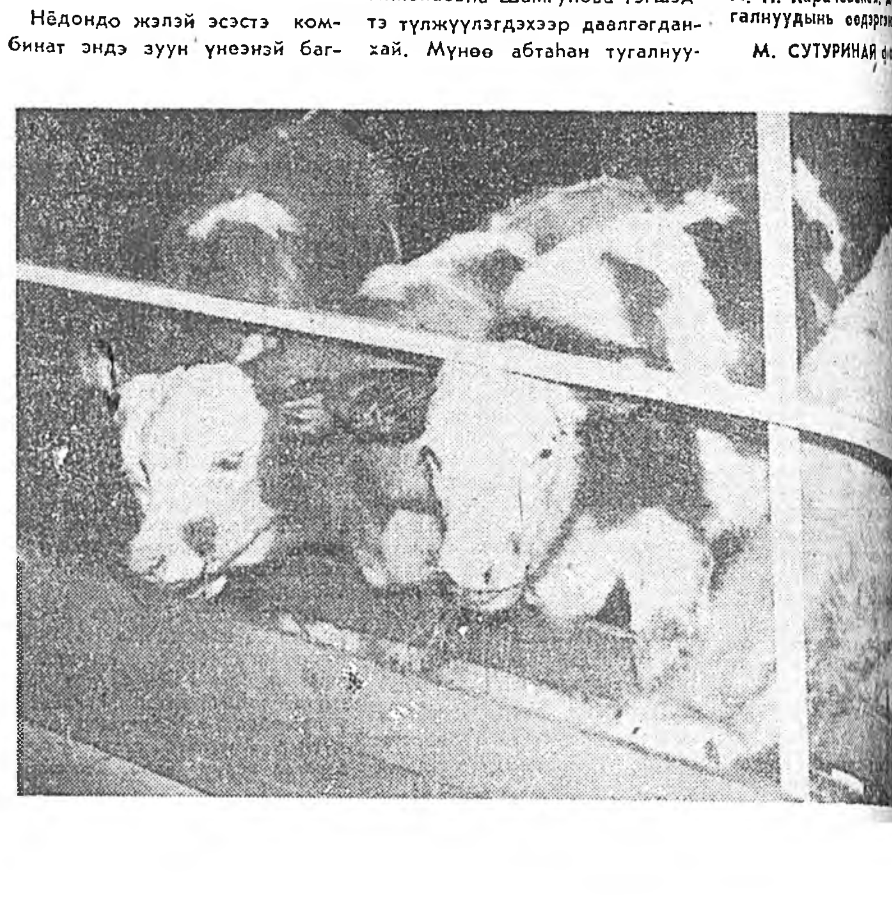
Нёдондо жэлэй эсэстэ комбинат эндэ зуун үнеэнэй багтаамжатай байра шэнээр барижа, ашаглалгада тушаагаа һэн. Тиигэжэ байрынгаа бүтэхэдэ, Кабанскын шубуунай фабрикаһаа 100 гунжа худалдажа абанхай харууһалжа захалаа. Энэ жэлдэ тус фермэдэнь тугалнууд абтажа, сагаан эдеэн үйлэдбэрилэгдэжэ захалба. Мүнөө эндэ 97 тугал абтанхай гэхэ гү, али гушан тугалынь комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй хубиин ажахыда худалдагдаад, тугалнуудтаяа 167 толгой мал харууһалагдана.

Абтаһан тугалнуудыень дүршэлтэй тугалшад Марина Васильевна Перевалова, Зоя Николаевна Шамгунова гэгшэдтэ түлжүүлэгдэхээр даалгагданхай. Мүнөө абтаһан тугалнуудынь һайнаар харууһа... даа түргэнөөр тобирж... болоно.

Харин 100 үнеэнии... шад Альбина Карачевск... на Горбова, Агрефьен... ва, Зоя Фадеева, Вер... ва гэгшэдтэ даалгагдан... гэрһэн юһэн һарада... һаалишад 780 центнер... һан байна. Эдэнэй... хамагһаа ехээр һү һаа... бина Карачевская... Багаханшье һаа, бү... ажалаараа суурхажа б... фермын коллективэй... гоор комбинадай магаз... лово, һургуули, үхибүү... дууд сагаан эдеэгээр... ряагүй хангагдана. Мү... дэ эндэ малай үбэлжэ... лэнхэй. Үхэршэн Пет... вич Суханов һаалишад... үнеэдтээ үбһэ тэжээл... хам оролсон хамһабар... римтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ... А. П. Карачевская, Аб... галнуудынь өөдэргэж...

М. СУТУРИНАЙ ф...

Кооперативууд — ажабайдалд...

ШЭНЭ ЮУМЭН ХҮНГЭНӨӨР БҮТЭДЭГГҮЙ

Оронойнмнай шэнэ политикын ёһоор эндэ тэндэ коо... вууд бии болоно. Теэд юрын ажалша зон, «коо... гэжэ дуулахадаа, дураяа гутадаг болонхой. Тэрэньшье... сотой. Хүнүүдэй олоор суглардаг, худалдаа наймаан... та бии болоһон түрүүшын кооперативууд энэ худал... лөөлэгшэд шэнгеэр үзэгдэнэ ха юм. Теэд ганса дэлгү... заар дээрэ бэшэ, харин арадай ажахын бүхы һалба... та кооперативууд олошорно. Энэ статья соо тус зү... һөө хоёр жэшээ уншагшадай анхаралда табигдана.

Яруунын ажахынууд хоорондын нүүдэл оньһожорт... мал колоннын хүсөөр хирпиисэ үйлэдбэрилгын Үхэр... 1984 онһоо баригдажа эхилээ юм. Тус колонно 1988 о... тор заводой барилгада 658 мянган түхэригэй барил... ралгын хүдэлмэри хээд байгаа. Бүхыдөө энэ барилгын... сэн гэхэдэ, 700 мянган түхэриг юм. Хэлэһэн саг хүрэтэр... һээнь ехэнхи ажалынь хэгдэһэн байна. Юундэб даа, ... һангүй, колонно 1988 ондо барилгаяа кооперативта да... жа үгэбэ. Оройдоо багахан барилга хэхэ үлөөд бай... юундэ кооперативта үгэбэ гээшэб? Район соогоо түрүү... ператив байгуулхаяа һанаба гээшэ гү? Али «утаа» мүнгэ... наатай хүнүүд эндэ оролдобо гү?

Колоннын барилгашадһаа бүридэһэн кооператив «... стройдеталь» гэһэн нэрэ зүүжэ, В. К. Машанов түрүүл... боложо, барилгаяа 1988 ондо саашань үргэлжэлүүлбэ... байгша ондо кооперативайхид энэ барилгаяа арай гаа... гээ. Барилгаһаа гадна тэдэнэр хирпиисэ үйлэдбэрилгэ... готойгоор хүдэлжэ эхилһэн юм. Тиигэжэ хирпиисэ ... туршаһан байна. Тэрэ хирпиисынь шанар ехэ муу бай... нэй хүлеэһэн Яруунын аймагай ажахынууд тэрэниие... яа арсаба. Тиихэдэнь «Еравностройдеталиин» хүдэл... шэд, бэеэ сагааруулан, «эндэхи шабараар һайн хирпии... дэхэгүй» гэһэн шалтагаан олобо.

Гэбэшье һайн үрэ дүнгүүдгүй ажалайнгаа түлөө ту... ративайхид Яруунын агропромсоюзһаа аяар 163 мянган... риг өөһэдтөө бэшүүлжэ абахаяа мартаагүй. Һүүлдэнь... һонин ушар болобо. Хирпиисэ һайнаар гаргажа яда... һан кооперативай гэшүүд хуу ондоо ажалда ороо. Ко... тив үгы болошоо. Кооперативай түрүүлэгшые бэдэрхэ... нын засагай зургаанууд сагаа нилээн бараһан юм. Мүн... дэ хаягдаһан энэ заводоо барилга эхилһэн колонно... гэнь бусааажа үгэхэ гэһэн хөөрэлдөөн гаража байна...

Нүгөөдэ кооператив бэһал барилгада хабаатай юм... дай хүдөө ажахын дээдэ һургуулиин зоологиин ба з... нын кафедрын хүсөөр бүридхэгдэһэн «Климат» гэжэ... ратив тухай ганса магтажа хөөрэхөөр. Тус кафедрын... В. А. Турышев кооперативай түрүүлэгшэ юм. Эбэртэ б... лай байха байрын агаар сэбэрлэхэ гэһэн тэрэнэй үнэ... хёоһон дурадхал ажахынуудта ехэ туһа хүргэхэ арга... лай байрада тэрэниие тааруулжа барихадаа гаргаһ... һан нэгэ түхэриг 30—40 түхэригэй ашаг олзо ажахыда... ха юм. Тиимэһээ ажахы бүхэн үхэрэй байрада иимэ... хүүлхын тула 10—12 мянган түхэриг үгэхээр бэлэн... бшуу. Теэд эндэ «Климат» кооперативайхид өөһэдынь... ложо гаргаһанай ёһоор, тон үнэгүйгөөр 3—4 мянган... гөөр тэрэниие барижа үгэдэг юм.

Кооперативай хоёрдохи һайн заншалынь гэхэдэ, эндэ... гаданууд хүдэлжэ олоһон мүнгэнэйнгөө зарим хубиие... дэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэхын тула үгэнэ. Тиимэ... мнай гаргашаяа тэхэрюулжэ, ашаг олзоёо ехээр абаж... мэй-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй жэшээ болгожо үнэ... перативтай хэлсээ баталжа, эрдэмтэд тэрэнэй захилаа... шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэһэнэйнгээ түлөө салин ас... шэ. Мүнөө үедэ Турышев нүхэдтэеэ энэ ухаалан за... тахяа шубуунай байрануудта тааруулха арга бэдэржэ...

Табан жэлһээ нааша тус ухаалан зохёолгоһоо һайн... хал олдохогүй жэшээтэй. Тэрэ болотор кооператив... тайгаар хүдэлжэ, эрдэм шэнжэлэлгын бусадшье зүйл... һөө һайн дүнгүүдые абахал байха.

Кооператив хүдэлмэриеэ үргэдхэн, «Центр» гэжэ ша... даатай болохонь. Алас Дурнада, Алтайн хизаарта, Ка... да болон бусад газарта филиалнуудынь нээгдээд бэ... гэ хэды жэл болоод, ехэ фирмын түхэлтэй болож...

Дурдагдаһан хоёр кооперативууд ямар илгаатай... Түрүүшынхинь заводоо һайнаар барядаад, өөрынгөө ... ажалшадта ехэ туһа хэхэ аргатай байгаа ха юм. Тии... орондо хээгүй хүдэлмэриингөө түлөө мүнгэ абажа, ... гээ дууһахада, «кооперативнай» һалаба гээд лэ, хүү... һан байна. Сэхыень хэлэхэдэ, эндэхи барилгашад үнэ... той кооператив болоодүй байгаа ха юм.

Харин «Климат» гээшэ өөрынгөө нюуртай, шанга ба... шалтай болоһон, хүсэд бэхижэһэн ёһотойл кооператив... гэжэ хэлэхээр. Эндэ хүдэлһэн хүнүүд мүнөө-үглөө... гүйлдэхэеэ байнагүй. Оролдоод, һайнаар хүдэлбэл... ехэ мүнгэ олохоор байна ха юм.

Тобшолбол, хэһэн ажалаарнь элдэб кооперативууд... жа үзөөд лэ, нэрэ зүүлгэхэ хэрэгтэй — кооператив... үшөөл болоодүй гү гээд.

С. ДОР...

Уран зохёолой хуудаһан

ҮСӨӨХЭН ...РТЭЙНҮҮД ААД...

...Ошоровой «Аадар хаанаһаа ...дхарнаб?» гэһэн ном тухай

...Ошоров «Аадар хаа...арнаб?» гэһэн ном соо... бага наһанай үхибүүд...улжа, 46 рассказ зо...хяабэ. Манай бишыхан ...д үнэхөөрөөл бэлэг ...шэнгеэр ном соохи ...нүүдые хүлеэн эбажа, ...үншахаһаа гадна, ...ень уншахадаа, заа...дээрээ эбажа үзэхэ ...эдээ минии һанамжа ...урдаа табиһан зорил... тэй үгүүлбэри, һарагтылши, ехэ һайн, зүгөөр тэрээхэн хүбүүнэй нэрэ үгэлсэхэ байгаа. «Миисгэй хулгана хоёр» гэһэн 5 мүртэй үгүүлбэри дүрбэтэй Дамбын һанаамгайе харуулна. Зүгөөр «шэхээб» гэһэн бүдүүлиг үгэ хэрэглэхэгүй байгаа.

Авторай шадабари бэлиг тэмдэглэхэдэ, богонихонууд аад, тон гүнзэгы удхатай, урдаа табиһан зорилгонууд 3—4—5 мүртэй үгүүлбэринүүдээр хэлэг-

...эн дуутай болоно. Ун...и зүгөөр тус һанамжа ...ээ байха гэжэ баһал ...инаб. Би эндэ «бэлэг» ...и хии талаар хэрэглээ ...нүүд бэе бэедээ бэ...эхэдэө, тон һайхан ...нгээ баярые гэхэ юм ...аахан бодолоо абал...ю. Тиихэдэ «бэлэг» ...агахан бодолоо абал...дын ехэ тэмдэг боло-

...д. Дамнин Ошоров ...эадгүй танай тухай ...эхилээд, сэдьхэл зүр...эмхэ шэмхээр суглуул...н эгээл һайхан зүйл...лэг болгон бариха гэ...д, танай уншаха, һо...ном болгожо үгөө аа-

...р хаанаһаа адхарнаб?» ...адоо бусажа, энээн ...һанамжануудаа хэлсэ...наал абаха гэдэг, мүн ...багаханшье һаань, ту...ы гэдэг бэе бэеэ дэм...эн хүмүүжэл ха юм ...ой туһа хүргэмөөр бо...е дурадхаад байгаа ...автор уран бэлигэйн...бари мэргэжэлэйнгээ ...улам ехээр сэлижэ, ...адые улам өөлөөр ...эхилээд, арад зо...ээр гэртэнь орожо, ...р уулзажа, тэдэнэй ...наада зугаа, аяг заң, ...ариг, дүрэ дүршэлынь ...наашье һаань, нюу...нь эхилээд, тэдэнэй ...ные хүү хүбаалдажа ...ань, сааша саашадаа ...улам-улам һонирхол...ха үхибүүдэй ургал...аһан зохёолнуудые хү...абди. Тиихэмнай ...гэжэ хэлээд лэ, «Аа...аһаа адхарнаб?» гэжэ ...омнай гү?

...уран **бүтээл.** Хүн тү...энэ гайхамшаг бэли...е юун гэжэ нэрлэ...оошолтойб гэхэдэ, хэй ...эээ худаг» гэбэл, ба...у болохогүй бээз. Энэ ...мүнхын уһа абажал, ...байхадань, яашье дун...й, нангин аршаан уһа...хадань иигэжэ нэр...арин худаг гэдэгнай ...ада үгэжэ байдаг эхэ ...эмтэ умдан ха юм даа. ...эмтэ худагһаа уһа аба-

...ндые эндэ заабол хэ...болоно. Юундэб гэхэ...н зохёолдомнай шэн...хомор. Илангаяа үхи...зоёолоор энэ гэхэ шэн... шүүмжэлэгшэ үгы. ...гэжэ гараһан ном ...дороо шүүмжэлэг...алаа хэлэжэ, уншаг...бодолоо хүбаалдажа ...үхибүүдэй зохёолдо...ушадташье хэды ту...ха байгааб? Мүн ав...өөрынь зохёол тухай ...хэнэй болоходо, ур... гадна, олониитын ...анжануудһаа һургаал ...тоёхы ажалаа улам ... дутуу дундаяа ойл...алга, мэргэжэхэ туһа...зүртэхэнь дамжаггүй ...мхэдээ саашадаа үхи...рэюулжа гараһан но...абол хэлсээндэ таби...хэды һайн байгааб? ...н «мөөрын» эрьесые ... бэлэй. Сагаймнай ...о байна бшуу.

...рүүн буряад үхибүүд... һайхан ном бүридхэ...н гараһанайнь түлөө ...мнин Данжаевич Ошо...й Буряадай номой ...тон ехэ баяр хүргэе. ...мой зурагуудые бү...ан, нюдэндэ дулаа...өргөдхэ зурагуудаа ...жа шэдаһан Р. А. ...зураашын гар барижа ...тай. Манай эгээ жаа...тангил үхибүүдтэ хү...бамааршье, һонирхо... ном бүтээл болон хэб...араһаниинь тон ехэ ...артай. Энэ хадаа жаа...урда дэлхэйн байдал...үнүүдтэй, тэрэнэй жа...ай танилсахын табсан...табсан — өөдөө алхал...ол, дугышье һаа ду...эрьеһээ нүгөө эрье...дамжуур гэлтэй. Эдэ...аргыгаар энэ номойн...хуудаһанһаа эхилжэ, ...рринүүдые хамта ун...ирхоод үзэхэмнай гү? ...ихэ» гэлэн хонгёо ...ндэм ханхинашаба ...Номой түрүүшын хуу...гдэбэ: «Зундаа ун...о нэгэ хүбүүхэнэй һү...аа харуулһан 8 мүр-

дэжэ байхадаа, мэргэжэл даа, яаха аргагүй мэргэжэл. Иимэ үгүүлбэринүүд манай литературада хомор. Гэбэшье арад зонойнгоо заншалаар болоо һаа, тон үсөөхэн үгөөр хурса бодолнуудые хэлэлсэхэдэ, энээнэ ехэ наряар абажа ябадаг, үе бүхэн хэрэглэдэгшье байһан шуу. Энэ һайхан заншалыень Дамнин Данжаевич дэмжэн абаад, саашань залуу үенүүдтэ дамжуулан үгэжэ байхадаа, хэды ехэ удха шанартай нангин хэрэг үйлэ дүүргэдэнэ гээшэб.

«Хурган» гэжэ үгүүлбэринь оройдоол 3 мүртэй, тиигээд хэды ехэ хүмүүжүүлгын гэхэ гү, буруу табисуур табихагүйе һэргылһэн удха абажа ябана. «Миисгэйн һахал», «һам» гэһэн үгүүлбэринүүд жаахан гротескнүүд гээшэ гү? Зүгөөр урда шүдэнүүдынь барандаа унашаһан байна ха юм гэхын орондо «энээнэйш шүдэн минии шүдэн шэнги баһал хойно хойноһоо унажа байна бэшэ гү?» гэхэ байгаа. һамда юунэй урда шүдэн гэжэ байха юм? «Яһан» гэһэн үгүүлбэри соогоо «нохой яһа зуухадаа, ехэл олзо олоно, нагасаш агнаад, хэрмэ, булга асархадаа...

Хэлэнэй талаар зарим-зарим тээшээ зохёолые модохир болгохо зүйлнүүд дайралдана: «Зүүдэн» гэжэ үгүүлбэри соо «Зүүдэ хараабэ» гэхын орондо «зүүдэ зүүдэлээб» гэхэ байгаа. «Ажал хэһээрээ» — энэ үгүүлбэриин гаршаг оршуулһан үгэ шэнги. Ойлгосоньш абаһаар ойлгохоор бэшэ. Хапгаашануудые бариба гэдэггүй, халгааша бариба гэдэг бэшэ юм гү? Ямар нэгэ дүримэй ёһоор тиигэжэ хэлэдэггүй юумые таһа баряад хэлэжэ болохогүй ха юм даа. Тиибэл хэмэл хэлэн болоно бэзэ. Энэ зохёол соо: «Ажаллахадаа хэдые хээбши, тэрэнээл абаха ха юмши»,— гэжэ дуугарха эжые бэдэрээш һаа, олохогүй байхат даа. «Үнеэнэй хүхэн» гэжэ зохёол соо баһал «гаргадаг» гэжэ хэмэл үгэ байна. Үнеэнэй һүнһөө тиимэ, тиимэ юумэ абадаг гэдэг юм ааб даа. «Хоёр хүхэтэй, гурбан хүхэтэй» гэгшэдтэ харюу үгэхэ байгаал даа. Угаа ядабал, «дүрбэн хара дүүеэд ерэбэ, дүрэтэ хара тодоод абаба» гээд, энэ таабари оруулхада яанаб? 12—13-дахи хуудаһануудта «эсэнхэйб» гэхын орондо «эсээб» «наадаха бэлэйш» гэхын орондо «наадаха байгааш» — г. м. бии. «Хоргодоһон хармаан» — гурбан мүрөөр бүридэһэн үгүүлбэри гэн гэһээш, хүгшэн эжы аша басаган хоёрой дунда гэнтэ хүлеэгдээгүй, энеэдэтэй ушар гарашана. Энээгээрээ зохёол тон һонирхолтой болоно. Зүгөөр түрүүшын мэдүүлэлэй үгэнүүд һуури байраа алданхай. Хүгшэн эжы гээд эхилбэл зүб тээшээ болохо. Мүн «буруу харуулан үмдэжэрхибэ» гэхын орондо буруу харуулаад үмдэжэрхибэ гэхэл даа.

«Эрэ хүн» гэһэн зохёол соо «хүлнүүдни эсэшэбэ» гэһэн байна. Иигэжэ хэн хэлэдэг юм? Хүлни эсэшэбэ гэхэ юм ааб даа. Дүримөөр болохо гэжэ хэлэеэ эмдэжэ болохогүй ха юм. Хэнэй гаргаһан дүрим юм, оролдые дахуурһен энэ буруу заабаря заһалтай болоо. Иимэ мэдүүлэлнүүд ганса эндэшье бэшэ, хаа хаагуур бэшэгдэдэг, радиогоортшье хэлэгдэдэг болоноо. Өөрын түрэлхи һайхан нугалбари-аялгатай хэлэеэ оршуулһан гү, али хэлэ дутуутай хүнэй хэлэнүүдтэ оруулжа болохогүй ха юм даа. Тиигэбэлнай, хүнэй дүрын орондо айбала табиһантай адли болоно бээз. Хэблэлээр гараһан газетэ, номуудһай түүжэ болохогүй олон иимэ дутуутайнууд гаража байхадаа, балай һайтай бэшэ байна даа.

Энэ ном соомнай хэдэхэн үгүүлбэринүүд удхынгаа талаар үшөөл һайса мүлихөөр, хүсэд шанараа олоогүй. «Моринкой юундэнь иимэ таха хададаг бэ?» — гэжэ багшань асууна. Энэ буряадаар хэлээгүй мэдүүлэлэй орондо: «Энэ таха юундэ моринкой хүлдэ хададаг бэ?— гэжэ асуухал даа. «Моринкой хүлнүүд юутэйб?» — гэжэ баһал модохир мохсо асуудал табигданал даа. Үхибүүдые **морин туруутай** гүүлэхын түлөө «Тахаяа хаанань хаданабибди?— гэжэ асуу асууһаар, һабартай, туруутай амитадые илгаха байгаал даа. Энэ хоорэлдөө үнгэргэхэдэ, зарим үхибүүдэй хэлэл-

гэһээ һабар туруун хоёрые илгажа мэдэхэгүй үхибүүдэй энеэдэтэй харюунууд өөһэдөө гаража байха. Харин автор «Таха» гэжэ зохёолоо шэнээр хаража үзэхэл ёһотой.

Мүн лэ «Аадар бороон» гэһэн зохёол үхибүүдтэ хүсэд ойлгогдонгүй үнгэршэхөөр зохёогдонхой. Баһал хаража үзэхөөр байна.

«Амтатай хоол» гэжэ зохёол соогоо автор «гансал хасарни ехэ болоод байна» гэжэ Жаргалда хэлүүлбэлнь, энэ зохёол **зохёол** болоһоноо хүсэдөөр баталха байгаа.

«Өөрөө эдихэм» гэһэн зохёол дүүрэн шанартаа хүрөө үды гэжэ һанагдамаар, энээн тухай бодожо үзэлтэйл даа. Зүгөөр эндэмнай үйлэ дүүргэгшэдэй яряан соо тон литературна үгэнүүд ороод байхадаа, баһал хөөрөө хэлсээн хэмэл болоод байнал даа. Жэшээнь, «гүйсэд жажалангүйгөөр, бушуу түргэн эдижэрхиһэн юм» гэхын орондо «хүсэд жажалангүйгөөр, бухэли бүхэлеэр залгижархёо һэн» — гэхэ.

«Нүхэд» гэһэн зохёол соо эжынь баһал литературна хэлээр дуугарна: «Миниитнай хүбүүн һайн бэд даа» гэхын орондо «Шимни тон һайн хүбүүн гээшэш» гэнэ. Мүн лэ «бшуу» гэжэ хөөрөөнэй хэлэндэ хэлэгдэдэггүй дахуул үгэ ороно. «Жамбалтай һайнаа хүбаалдахаяа Жамбалтай наадахаб»,— гэжэ Жамбал эжыдээ үгэ алдахуулжа, хүхихэ байгаа. Иигээгүйдэ ойлгосогүй болоно ха юм.

«Директор» гэжэ зохёол соо баһал **бусад, дэРгэдэ, техникэ, заһабаридаг** г. м. литературна үгэнүүд лэ ороод байнал даа. Зохёолоймнай геройнууд хэлэдэг лэ, хэлсэдэг лэ хэлээрээ хэлэхэ байгаа ха юм.

«Голой эрьедэ». Нохойдо юундэ «Саян» гэжэ хүнэй нэрэ үгэнэ гээшэбибди.

«Эжын һургаал». һүүлэй мэдүүлэл соо байһан «ха, юм, бшуу» — эдэ үгэнүүдые хэрэглэһэнэй туһа үгы.

«Хуушан эдеэн» гэжэ зохёол соо «үдын хоол барихаа» гэхын орондо «эдихээ» гэхэл даа. **БаРиха** гэжэ үгэмнай дээдэ зэргын, иимэ үгэнүүдые үндэр дээдын зэргэтэндэ гү, мүн айлшадташье «баригты» гэжэ хандадаг.

«Үшөө ургаһаар» гэһэн зохёолой һүүлшын мэдүүлэл ойлгосогүй. Мүн «Гомдол» гэһэн зохёол соо буряад зоной заншал, эхэнэрэй зүгһөө эрэеэ хүндэлхэ ёһо алдагдана. Гэрэймнай эзэн эрхэгүй болошоходоо, хайшаа юм?

«Доходон хүн» гэһэн зохёол удхаараа болоходоо, үзэл сурталай талаар үхибүүдэй һанал соо урэ-ороо хаяжа, энээнһээ ногоохон эшэ ургуулһантай адли гэбэл, балай буруу болохогүй. Тиимэл байха бүринь автор зохёолнуудаа нарин гэгшээр эмхидхэжэ бүтээхэнь эрилтэ бэшэ, өөрынь үүргэ болоно. Энээниие мартажа болохогүй. **Зогсожо, зогсоһон байба** гэхэ мэтэшэлэн хэмэл үгэнүүд дайралданал даа. «Бэеэ муудаһан» гэхын орондо «бэе муутай болоһон» гэхэ юм ааб даа. «Доошоо газар руу хараад» гэхын орондо «уруугаа хараад» гэхэ юм ааб даа. «Эшхээхэ дуратай гүт?» — баһал шэхэ үбдэхөөнэл даа. **ДуРатай гүт** гэхын орондо **һанаатай гүт** гэбэл үлүү тааруу хаш даа. Зай, иигээд лэ авторта хэлэхэ һанал бодолнай дууһантаба. һүүлшын хуудаһа хаагаад, ном тухай бодоод үзэхэдэ, толгой соо ганса һайшаалнууд лэ тогтоод байна.

Иигэжэл тунгалаг сээжэһээ гараһан бүтээлнүүд яагаад муу байхаб даа. Хоёр талаараа тус үгүүлбэринүүднай үхибүүдэй өөһэдөө эндэ хабаадажа, тэдэнэй зүгһөө энэ бүхы үйлэ ябадалнууд гаража байна гэжэ этигэлтэй. Тэдэнэй дүрэ шарай яһалашье харагдана, энэ ёһоороо автор «Чебурашка» шэнги гэхэ гү, иимэхэн образ бүтээхэнь холо бэшэ гэжэ һанагдана.

Хүгжэнги үе сагнай хүүгэдэйшье урда үндэр эрилтэ табяад байдаг ха юм даа. Тиимэһээ автор заабол шэнэ үе сагай хүн ямар байхаб гэһэн асуудал урдаа табихаа мартажа болохогүй. Саашанхи зохёолнуудтаа үхибүүдэй мэдэсые эгээн дээдэ шатаарнь абажа зураглаха шухала гэдэгые мүн лэ мартажа болохогүй. Худөөгэй үхибүүдэй хэмжээе доогуур табижа баһал болохогүй. Мүнөө үеын үйлэ хэрэг болон зонуудай хоорондын харилсаа, хүгжэлтын дээдэ шатэ гэхэ мэтые хабаадалсуулхые бодохо. Зан абари, хүнүүдэй һайн, муу харилсаа баһа мартажа болохогүй. Энэшье мэдэжэ юм бээз, тиигэбэшье үхибүүдэй хүгжэлтэ болбосоролые дээдэ хэмжээгээрнь абахада, үхибүүд энээниие хүсэхэ гэжэ эрэмэлзэхэ ха юм.

һүүлэй һүүлдэ, түгэсхэлдэ, сээжэ дүүрэн сагаан сэдьхэл дурдажа, шэхэ һонирхон табихада — үхибүүд энэ хэлсэдэг номыемнай абаад: «Энэ минии ном»,— гээд, холо хадагалжархиба хэбэртэй. Энээниень шагнаад... одоолш энээнһээ үлүү сэгнэлтэ байхагүйл даа гэжэ авторта дуулгабаб.

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА,
Буряадай арадай поэт.

Л. СОРОНЗОНБОЛД

АРЮУХАН БАЙГАЛНИ, АМАРХАН САЙН БАЙНА УУ?

Газарай ехэ зурагһаа шамайгаа
Гараараа заажа хэды үзөөбиб даа.
Хүринхэн Хангайнгаа тансаг үндэрһөө
Хүхэрэн долгилхыеш харахые оролдооб.
Монгол түмэнэйнгөө һайхан сэдьхэлые
Морин хуураараа омогтой дуулуулан,
Сэсэнэй долгиндо хазаарлан хүтэлжэ,
Сэдьхэл зүрхөөрөө яаража ерэлэйб!

Арюухан Байгални,
Амархан сайн байна уу!
Хан хорбоодо далайнуудай олонш һаа,
Халха-Монголой һудал-мүрэнүүдэй
Хамаг дээжые халмаһан Сэлэнгэ
Хайрын бэлэгээр шамайгаа хүндэлдэг!
Орон бүриһөө ерэгшэдэй дүрые
Өөрынгөө толидо тудуулаа бэзэш даа.
Өөршэлэн байгуулалтын* ехэ дуушанаа
Үбэртэлөөд бидэшни ерэһэн шэнгибди.

Арюухан Байгални,
Амархан сайн байна уу!
Халбагар сэнхир торгон үнгэшни
Хараасм татажа миралзан мэлмэрнэ.
Хормойгоо дэбдиһэн эрьедэш үбдэглэн,
Хаан Чингисээ шэбшэн дурсая.
Атиралдаһан долгёороо аятай наадагша
Амарлангы дүрыешни шэртэн һуухадаа,
Арюухан үһыешни булангиртуулхаа айжа,
Алшуурашье үгаангүй бусахам гээшэ!

Арюухан Байгални,
Амархан сайн байна уу!
1990 оной июлиин 9.
Байгал далайн эрьедэ.

Ц. ДОНДОГОЙ буряадшалба.

*Өершэлэн байгуулалта—хубилган шэнэдхэлгэ.

Б-Б. НАМСАРАЙН

«ТАРИ» ГЭҺЭН ЦИКЛҺЭЭ

Далияа дэбиһэн
тохорюундал,
Баруун, зүүн Таринууд
Даурай талын уужамда
Толо татан дэлгээтэй.
Хабар, намарай үедэ
Үнгын шубууд ганганалдан,
Ерэхэ, бусаха замдаа
Умбан, хооллон амардаг.
Ангир, нугаһан,
тохорюунууд
Зуһадагшьебди гэнэ даа.
Хабтагаалжан,
тутагаалжануууд
Харгы һүрин бэлшэнэ даа.
Харалган, шуурганай болоо
һаань,
Долгидоо эбхэн
салгидадаг,
Урин намдуу байгаа һаань,
Унтанги дүүрүү мэлмэрдэг.

ТЭМЭЭН

Табан хушуу малай
Томонь эгээл — тэмээн.
Табан хушуу малай
Тоомжогүйхэнинь —
ямаан.
Тариин үргэн талаар
Тэмээн һүрэг бэлшэнэ.
Хүхэ хадын боорёор
Хабатай тэнюун эдеэлнэ.
Шэрээ-бүхэнтэй буура
һүрэгэй эзэн, ойлго.
Бүмбэгэр сагаан
ботогон —
һүрэгэй халаа үдхэ!
Томо жэжын хэмжээе
Тэмээ, ямаагаар жэшэгшэ.
Дээгүүр хараад алхалагшые
Тэмээндэл гээд шоглогшо.
Жэлэй хүбаари абаагүй аад,
Мүнөө болотор гэмшэдэг.
Жэлээ хулганаанда
буляалгаад,
Мүнөө болотор нэхэдэг.
Шэрээ-бүхэн
һэгсэлзүүлһэн,
Шэрхэг зогдор
һагсалзуулһан,
Дээгүүр хараад алхалһан
Тэмээн малнай һайхан.

Балшар наһанайм горхон
Баһал мүноо һанагдаа,
Үнгэрэгшэ һүни зүүдэндэм
Үзэгдэжэ урдам миралзаа.
Балшар наһанайм горхон
Барагдашагүй ута һэн даа,
Байгал тээшэ мушхаран,
Байсын урдуур годирдог
һэн.
Шэрэнгиин оёорһоо
бурьялан,
Шэбэнэһэн үгеэ орхижо,
Шэбэр соогуур урагшалан,
Шэлбыем гэжэгэнүүлдэг
бэлэй.
Мүрлэжэ урдаһан горхомни
Мүноошье миралһан зандаа,
Мүрэн болохо эрьеэ
Мүлхин түнхиһэн зандаа.

Д. АЛТАЕВАЙ
фотоэтюд.

Ц. ДОНДОГОЙ
шүлэглэбэ.

БАЗАР БАРАДИНАЙ НЭГЭ ШҮЛЭГ

Буряадай ниитын эрдэмэй институтдай гэр бэшэгэй жасада профессор Базар Барадинай үсөөхэн гар бэшэмэлнүүд ба эрдэмтын ажал ябуулгада хабаатай хэрэгэй саарһанууд хадагалаатай байдаг.

Эрдэмтын архивай 47-дохи дугаарай тоогоор бүридхэлдэ абтаһан «Ехэ саг» гэжэ нэрэтэй шүлэг байна. Тэрэнь хуушан монголоор 8 хуудаһан дээрэ бэшэгдэнхэй. Бэшэһэн хүнэйнь гар профессор Б. Барадинай гар лаб байна.

Энэ шүлэг Октябриин хубисхалай арбан жэлдэ зорюулагданхай. 1927 ондо бэшэгдэжэ, аяар 63 жэл соо сагай эрьелтэнүүдэй мушхалаа гаталан, манда хүрэжэ ерээ.

Шүлэгөө бэшэжэ байха үедөө проф. Б. Барадин Буряадай эрдэмэй хүреэлэндэ ажаллажа байгаа. Тэрэ үедэ «Уран үгын шэмэг» гэжэ буряад уран зохёолой түрүүшын согсолбори бэлдэгдэжэ байгаа. Тэрээн соо Б. Барадин 1919 ондо бэшэһэн «Сэнгэ баабай» гэжэ, авторай өөрынь нэрлэһэн ёһоор, «хөөрөөн» (ородоор «рассказ») хэблэгдэхэ байгаа. Тэрэл согсолбори соо хэблэхэ бодолтой бэшэгдэһэн «Ехэ саг» гэжэ шүлэг байжа болоо. Зүгөөр энэшье согсолбори соо толилогдоогүй, бүри ямаршье хэблэлдэ гараагүй үлэһэн шүлэг байна. Ямар шалтагтай байһыень мэдэхэ баримта мүнөө дээрээ үгы. «Уран үгын шэмэгэй» хинагшадай нэгэн байгаад, өөрынгөө олсн зохёол оруулхаяа таарамжагүйдэ бодоо юм гү, бү мэдэе. Нэгэ бодол доро хэлэгдэхэ.

«Ехэ саг» гэжэ шүлэг юу харуулнаб?

Нэгэдэхеэр, Б. Барадин Зүблэлтэ засагай урагшатай хүгжэжэ байһанда баяртай байна гэжэ элеэр үзэгдэнэ. **Хоёрдохёор** Б. Барадин шэнэ Совет засагые хожом болотор (гушаад оной эхин болотор) буруушаажа, бүри тэрээнтэй тэмсэхэшье һанаатай ябаа гэжэ урдань хэлсэдэг бодолой тон буруу байһые гэршэлнэ. 1937 ондошье Зүблэлтэ засагай урда гэм зэмэгүй хүн байһан аад, тушаалгаһан байгаа гэжэ үшөө нэгэ баримта энэ шүлэгэй удхаһаа олонобди. **Гурбадахяар,** энэ шүлэг уран хэлэнэйнгээ найруулгынгаа талаар ехэ һонин. Ульгэрэй шүлэгэй байгуулга хэрэглэхын хажуугаар, эндэ арадай аман зохёолой ондоо жанрнуудай — хараалай, бөөгэй дурдалгын түһөөтэй бадагуудые зохёоһон байна. Тэдэнь шүлэгэйнгөө удхада тааранхай байна. Энэ шэнжэнь авторай мэргэжэл ехэтэй уран зохёолшо байһые гэршэлнэ. Тэрэ үедэ иимэнүүд жанрнуудые хэрэглэжэ бэшэһэн поэдүүд тон хомор байгаа гэхэ гү, али эдэ жанрнуудые, илангаяа бөөгэй дурдалгые һажаахаяа ангиин харша ябадал гэжэ бодохо байгаа. Энэ талаһаань бодожо, «Ехэ саг» гэһэн шүлэгые хатуу хинагшад орхюулһаншье байжа магадгүй.

Дүрбэдэхеэр, тэрэ үедэ бүхы коммунистнуудай бодолдо нэбтэрэнхэй үзэл — дэлхэйн хубисхалай илан мандаха саг газаамнай орожо ерээд байна гэжэ бодохо үзэл шүлэг соо (шүлэгэй түгэсхэлдэ сэхэ хэлэгдэнэ) байна гэе. Энээнэй тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ байһаниинь эли. Мүнөө бүришье эли. Тиихэдэ энэ шүлэгые мүнөө уншаһан бидэнэр хуушанай бодол байһыень ойлгожо уншаха байһамнай баһал эли.

«Ехэ саг» гэжэ шүлэгые уншагшадта дурадхаһан ушар хадаа жара гаран жэлэй саана буряад поэт хайшан гэжэ Октябрь тухай бэшээб гэжэ, мүн Б. Барадин Зүблэлтэ засагта харша хүн бэшэ байгаа гэжэ — иимэ зорилгоор кириллицын буряад үзэгтэ оруулһан байнаб.

Ц-А. ДУГАР-НИМАЕВ.

* * *

Базар БАРАДИН

ЕХЭ САГ

Олониие мүлжэжэ олоһон
Агуула ехэ алтатан,
Тоошын шэнээн толгойтон,
Тужа ехэ гэдэһэтэн,
Дэлхэйн ехэ баяшууд,
Хатуу муухай хархисууд,
Хара түмэр һабартан,
Хара хирээ һаналтан
Атаа мэеэ бололсожо,
Алтан дэлхэйдэ баггахагүй болобо.
Хамагые харшалдуулжа,
Дэлхэйе дэбэргэжэ,
һүйдэй ехэ сэрэг үүсхэжэ,
Аюулай ехэ алалсаан болгобо.
Олон түмэниие агшан зуура алаха
Үзэгдөөгүй ухаан арга үзүүлжэ,
Харагдаагүй хоро ёро гаргажа,
Дүрбэн жэлэй нюурта
Олон сая тоото арадай
Алтан амиие алдуулжа,
Алтан һайхан дэлхэйе
Нүжэ, шуһан далай болгобо.
Нарата һайхан юртэмсые
Нарагүй харанхы болгожо,
Үгүүлшэ үгы хашалангай
Уйдхарта ехэ далай болгобо.
Хамаг бүгэдын хатуу болоходо,
Олон бүгэдын үхэлэй түйлда хүрэхэдэ,
Ород гэхэ нэрэтэй
Уужам ехэ орондо
Барагар хара гартан,
Булад ехэ балтатан
Гал дүлөөр уураа хүрэжэ,
Галзуу ехэ хүсэеэ гаргажа бодобо.
Хүрээ ехэ һахалтаниие хүдэлгэжэ,
Хурса һайхан хадууртаниие бодхообо.
Гүн ехэ ухаанта багшада багшалуулжа,
Шэн ехэ зоригто Ленинээр үдаридуулжа
Баяд ноёдоо бута сохижо,
Хаан ноёдоо хамха сохижо,
Огторгойдо туламa
Улаан туг бодхоожо,
Октябриин ехэ хубисхалай
Улаан түймэр табиба.
Дэлхэйн ехэ баяшууд,
Хүсэтэ ехэ хүрэнгэтэнэй
Улаан түймэртэ шатахада,
Айн сошон хаража,
Зүг бүриһөө орожо,
һүнөөхэ гэжэ оролдожо,
Олон түмэн арадта
Аюул һүйд үзүүлбэ.
Дэлхэйн олон хархисууд
Доторой олон нохосууд
Олон түмэн арадай
һүр ехэ һүлдэтэ
Улаан сэрэгтэ дарагдажа,
Үгы болон усадхагдаба.
Тэрэ ехэ сагуудта
Энэ ехэ дэлхэйдэ
Урда хойно үзэгдөөгүй
Зүблэлэй газар тогтожо,
Ниигэм журам эхилбэ.
Баяд ноёдой бархиралдаха саг болобо,
Хүдэлмэришэн, таряашанай хүхилдэхэ саг
болобо.

Эрьехэ наран гараһаар,
Ээлжэлхэ түрэ мандаһаар
Арбан жэлэй үе үнгэржэ,
Арад түмэнэй ахуй байдал болбол
Али зэргэ хубилаа гээшэб!
Алтан дэлхэй дээрэ гаража,
Аласай нюруу эрьюулэн хараа һаа,
Зүблэлэй засаг ниигэм журам түгэсэһэн
Холбоото ехэ улас түрэ торгон шадажа
байна.
Урдын хархис засагай талхиһаа гаталһан
Олон үнгын үндэһэн хэлэтэн
Бүрин эрхэ сүлөө олоод,
Үндэһэн бүриин улад болон тогтожо,
Өөр өөрынгөө эрдэм соёл мандуулан һуунa.
Үндэһэн хэлэнэй бэшэггүй бүдүүлиг
аймагуудые
Хэлэтэй, бэшэгтэй боложо хүгжөөд,
Зүблэлтэ засагаа батажуулан,
Ниигэм журамай гэгээн замда ороод байна
Улаан ехэ хубисхалай аша габьяагаар
Олоһон ехэ эрхэ сүлөөе
Эдэ олон улас эдлэжэ,
Арбан жэлэй амта танижа,
Хархис этэгээдтэ алдахагүйн
Хатуу ехэ зориг шадалаар түгэс байна.
Арад түмэнэй ами хогшол арбижан
дэлгэржэ.
Эрдэниин һайхан ниигэм журамай
байдалда оруулха,
Эдэй болбосорхо ябадалынь агуу ехээр
хүгжэжэ байна.
Дэлхэй дээрэ гансаараа тогтожо шадагша
Зүблэлэй засагтай ниигэм журамтай
уласта
Дэлхэйн олон хархис дайсадай этэгээд
олон бии.
Олоһон ехэ эрхэ сүлөө, ниигэм ёһоной
эрдэм соёлоо хамгаалха
Олон аймаг уласуудай ехэ һүртэ улаан
сэрэг байха
Уһан далайн олон ехэ хуяг онгосын уһан
сэрэг байха,
Огторгой дээгүүр шубуун мэтэ ниидэхэ
онгосо олон бии.
Буряад-Монгол улад болбошье үндэһэн
эрдэм соёлоо мандуулан,
Ахуй байдалаа хүгжүүлэн, арбан жэлэй
ехэ баярта
Аха дүү бусад уласуудтаяа нэгэн хамта
сэнгэлдэжэ һуун шадаа.
Нэгэдүгээр арбан жэлэй баяр сэнгэл
үнгэржэ,
Хоёрдугаар арбанай болохо үедэ
Даруулагдапта олон үнгын аймаг уласай
арад түмэн болбол
Хархис этэгээд хүрэнгэтэнэй түмэр
һабарһаа гүтэлхэ магад болтогой.
Бүхы дэлхэйн бүмбэрсэг
Улаан тугаар бүрхөөгдэхэ болтогой!
1927 он.

Ц-А. ДУГАР-НИМАЕВ
хуушан монгол бэшэгһээ кириллицын үзэгөөр буулгаба.

ТАБАДАХИ ДУГААРТА ЮУН ГАРААБ?

Ород хэлэн дээрэ барлагдадаг «Байгал» журналай 1990 оной 5-дахи дугаар һаяхан хэблэлһээ гаража, захилшадта эльгээгдэхэ болобо. Энэ дугаарай эхиндэ Р. Белоглазовагай «Үнгэрһэн сагай номһоо» (Намтарай тэмдэглэлнүүд) гэжэ бүтээлэй хураамжалга үгтэбэ. В. Митыповэй «Цыган компьютер» гэһэн түүжэ баһа толилогдоо.

А. Щитовой «Бусалга», мэдээжэ монгол поэт С. Долдын «Губи» гэһэн шүлэгүүдэй цикл һонин байха.

М. Хамагановай «Геологическа поэмэ» ба тэрэнэй геройнууд», С. Смирновой «Нугаһанай агнууриин» һүүлээр гэхэ гү, али «Сибирь» альманахай 20 жэл», И. Ярневскиин «Хүгжэмэй соёлой дурасхаалта зүйл» гэһэн статьянууд «Шүүмжэлэл ба шэнжэлэл» гэжэ ниитэ гаршаг доро барлагдаба.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудһаа

ЭГЭШЭ (Рассказ)

— Ойг, ойг. Амандаа хэдэггүй юм,— гээд, Эржэн дүүгэйнгээ нааданхайгаа амандаа абаашахадань хорино. Палааха дээрэ дэбдеэтэй шэрдэг дээрэ наадажа һууһан Жаргал болёод орхиногүй. Тэрэ яслида ябадаг аад, бага зэргэ ханяагаад, мүнөөдэр гэртээ үлэһэн байгаа.

Столой саана номоо үзэжэ һууһан эгэшэнь ойронь ерээд, нааданхайтай гарыень аманһаань холо болгоно. Тиихэдэнь Жаргал гомдоод, бархиршаба. Эржэн дүүгээ гар дээрээ үргөөд, гэр соогуураа урагша хойшоо ябана. Ядахадаа, сонходо абаашаад, шэл тоншожо:

— Хара даа, газаа хүйтэн. Саһан, бордоһон,— гэнэ.

Хүбүүн ойлгоһон хэбэртэй, сонхо руу хаража һонирхон, уйлахаяа болибо.

Эжы абынгаа ажалдаа ошоһон хойно иигэжэ эгэшэнь дүүтэеэ үлэһэн байгаа.

һамаархадань, һөөргэнь абаашажа һуулгаад, нааданхайнуудыень дэлгүүлнэ.

Хүбүүн яһалашье наадаба. Тиигээд мүлхихэеэ һанашаһан хүбүүхэн уруугаа хаража, шэрдэгэйнгээ захада хүрэжэ ерэшэбэ. Эржэн харажархёод, «Хүйтэн палааха дээрэ бү гараарай!» — гэжэ хорюулдаг хадаа, хажуудань мэгдэн ерэжэ, хүбүүе гар дээрээ баһал абана.

Юундэ абаабши гэжэ сухалдаһан Жаргал эгэшынгээ нюур альгадан, хойшоо хятаржа, унашан алдаба.

Эржэн үүдэнэй тэндэ байһан дэндэгэр үндэр коляскыень хажууда асаржа, пүмпэгэр ногоон һарабшыень хойшонь шаман буулгаад, нюргандань юумэ хээд һуулгана. Урдань нааданхайнуудыень баһа асарба. Үнгын гоё будагтай хууха нааданхайнууд яларна. Хүбүүхэн дээрэ гараһандаа баярлажа хүхинэ, һууридаа һуумгашаа дэбхэрэн, коляскаяа дэндэгэшүүлнэ.

— Бү хүдэлэ. Унахаш. Ёо-ёо болохош! — гэжэ эгэшэ зандараад, номоо үзэхэеэ һууба.

Жаргал наадажа һамаарба. һонёо буураба хаш, дахяад гонгиножо ороно.

— Хүнэй ном үзүүлхэгүй, ямар хашартай хүбүүмши! — гэжэ басаган зэмэлээд: «Ямар юумэ үгэжэ һамааруулхам ааб?» гэжэ гэр соогуураа харааашална. Сэсэг хэдэг шэл вазаяа стол дээрэһээ абаад, асаржа үгэнэ.

— Харыш, ямар гоё юумэн гээшэб? Аа-аа-хан! — гээд эльбэнэ.

Жаргал гоёшоожо хүхишэбэ. һууридаа дэбхэржэ арбагашана.

Эгэшэнь һэмбэгэр зөөлэхэн үһыень хойшонь эльбэжэ:

— Жаргал бэрхэхэн, наада даа. Бү унагаагаарай, зай гү? — гэнэ.

Хүбүүхэн ойлгоһоншье хэбэртэй, эгэшэеэ хурсаар харан һуутараа, миһэд гээд абана. Эржэн һуужа, тоогоо саашань бодоно.

Дүүнь абяагүй болошоод наадажал һуугаа бэлэй. Гэнтэл юумэн «хан-хян» гэшэбэ. Мүнөөхи ваза унагаажархиба ха юм.

Эржэн һуга харайжа бодошобо. Сухалаа хүрэһэндөө, Жаргалай гарые пяс байса альгадажархиба.

— Яндан хүбүүн, юундэ унагаагаабши! — гэжэ бадашана. Тэрэнь гэмтэйгээ мэдэржэ, аниргүй һуутараа, сад гэжэ гомдолтойгоор бархиршана.

— Хүнэй ном үзүүлхэгүй, ямар яндан хүбүүн гээшэб!

һамаархагүй хадань, гар дээрээ абаба.

Тиигэлдэжэ байтарнь, үүдэн түрд гэжэ, саһа бордоһондо сэн-бүн болошоһон эжынь орожо ерэбэ. Үүдэндэ байжа, саһаяа арилгаад, дэгэлээ тайлана.

— Таанад юундэ тэбэрилдээбтэ? Газарта табихаяа яанабши? — гэбэ.

— һуужа үгэнэгүй хаям. Номыемни оройдоо үзүүлнэгүйл, — гэжэ Эржэн нидхэеэ буулган, уралаа шомбойлгоно.

Жаргал эхээ аба гэжэ арбагашана, дугташана

Эхынгээ гар дээрэ гархадаа, нэрэгүй хүхижэ, эхээ хүзүүдэн, хүйтэн хасартань духаяа дахана.

— Бай, хүйтэн,— гээд, хүбүүгээ дээрэ үргэнэ.

Гэнтэ бутарһан ваза обёоржо:

— Энэмнай юун гээшэб? — гэбэ.

— һамааруулха юумээ оложо ядаад үгэһэмни, унагаажархёо,— гэжэ Эржэн ехэл гэмтэй хүн хайратайгаар хараад байна.

— Теэд яахаб. Дүүрээ. Иимэ хахархаар юумэ хожом бү үгөөрэй...

Эжынгээ ехээр зэмэлээгүйдэ баярлаһан Эржэн хамуур асаржа, шэлэй бутархайе харшагануулан суглуулна.

— һайнаар хама, һүүлдэ гэр угаахада, гарта шэл орожо болохо,— гэнэ эжынь.

Г. БАДМАЕВА.

ХОТО, ХҮДӨӨГЭЙ ҺОНИН

ВЕТЕРАНУУДАЙ СУГЛААНУУД

Түнхэнэй районой Толтойн дунда һургуулида ветерануудай суглаан түрүүшынхиеэ болобо. Пенсидэ гараһан хорёод багшанар, хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэд ба техническэ хүдэлмэрилэгшэд ерээ.

Районой эрдэм һуралсалай ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Д. Д. Халангуева суглаарагшадай урда элидхэл хэжэ, суглаанда хабаадаһан пенсионернүүдтэ ехэ туһатай зүбшэлнүүдые хэлэжэ баясуулаа.

Арадай эрдэм һуралсалай ветерануудай совет түрүүшынхиеэ манай райондо апрель һара соо бии болгогдоо һэн. Тэрэнэй түрүүлэгшээр түүхын багша, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай ССР-эй һургуулинуудай габьяата багша коммунист Д. Д. Халангуева нэгэн дуугаар һунгагдажа, һургуули болон хүүгэдэй саадуудаар ябажа, суглаануудые үнгэргэжэ, тэрээн дээрээ пенсионернүүдэй соведүүдые байгуулалсана.

Түнхэнэй дунда һургуулида үнгэрһэн иимэ суглаан дээрэ 75 наһатай багша К. С. Сороковиковада гэртээ табиха шкаф (стенкэ), үнгэтэ телевизор түрүүлэн үгүүлхэ ба гэрыень болон хорёо хашааень заһабарилха гэжэ хэлсээ.

Горхоной дунда һургуулида болоһон суглаан дээрэ багшанарта түлеэнэй түлөө мүнгэ үгэхэгүй, харин түлеэгээрнь үгэхэ гэлсээ.

Толтойн дунда һургуулида болоһон иимэ суглаан дээрэ пенсионернүүдтэ анхарал багаар хандуулагдана, гэр байрань заһабарилагданагүй гэһэн шүүмжэлэл хэгдээ. Һүүлдэнь һунгалта үнгэржэ, пенсионернүүдэй соведэй түрүүлэгшээр коммунист, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, энэ жэлдэ пенсионер болоһон Е. Б. Бунаева, үни пенсидэ гараһан эхин һургуулиин багша М. С. Хандирова секретаряар һунгагдаа.

Манай район соо багшанарта анхаралаа хандуулдаг ажахынуудай нэгэн «Сибиряк» колхоз (түрүүлэгшэнь Буряадай ССР-эй арадай депутат Ю. П. Седов) болоно. Колхоз багшанарта колхозниггуудтаал адляар усадьба үгэдэг ба һолоомо, үбһыень саг соонь асаруулдаг, багшанарта хүнгэн сэнтэйгээр 5 килограмм мяха худалдадаг. Туранай совхоз (директорынь Буряадай ССР-эй арадай депутат И. С. Маншеев) мүн лэ туһаламжа үзүүлдэг юм.

Пенсионер багшанарай суглаанда Түнхэнэй райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ А. Д. Моглоев, Толтойн сомоной Соведэй түрүүлэгшэ Д. Д. Молонов, Хойморой сельпогой худалдаа наймаанай таһагые даагша С. Мункуева хабаадалсажа, сугларагшадай асуудалнуудта харюунуудые үгөө.

Б. БИРБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ХҮГЖЭМ ЗОХЁОГШОДТО ЗОРЮУЛАГДАНА

Буряадай Композиторнуудай холбооной 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Совет Буряадай хүгжэм» гэһэн выставкэ М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекэ соо нээгдэнхэй.

Буряадай хүгжэмэй хүгжэхэ хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ хубитаяа оруулһан ород совет композиторнууд Р. Глиэр, П. Берлинский, М. Фролов, Л. Книппер, В. Морошкин гэгшэдэй зохёохы ажалда выставкын түрүүшын таг зорюулагданхай.

Манай түрүүшын хүгжэмшэд —буряад хүгжэмэй үндэһэ һуури табигшад Д. Аюшеев, Ж. Батуев, Г. Дадуев, Б. Ямпилов гэгшэд тухай хөөрэһэн номууд, альбомууд горитой таг эзэлэнхэй.

Гадна «Буряадай композиторнууд» гэһэн гаршагтай таг дээрэ мүнөө сагай композиторнууд Б. Цырендашиев, А. Андреев, Ю. Ирдынеев, С. Манжигеев, В. Усович гэгшэдэй зохёохы замтай танилсахада болоно.

Манай композиторнуудай холбоондо хүгжэм шэнжэлэгшэд, шүүмжэлэгшэд амжалтатайгаар хүдэлдэг юм гэжэ тэмдэглэмээр. Газетэнүүд болон журналнуудта, тусхай номууд соо тэдэнэй толилуулһан зуугаад статьянууд выставкэдэ мүн табигданхай.

Н. ХАДАХАНОВА,
ахалагша библиотекарь.

ДЭЭДЭ ГАРАЙ МЭРГЭЖЭЛТЭН

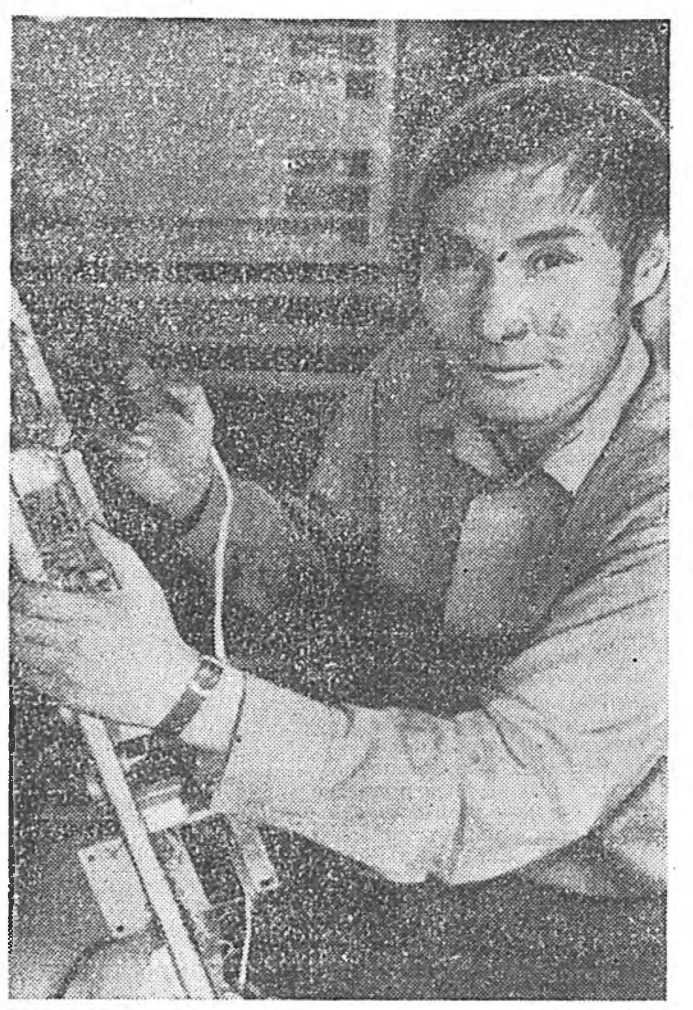
Валерий бүхы үетэн нүхэд теел адли хэн болохо тухай сэдьхэхэдээ, телевизор заһадаг хүн болоһойб гэжэ һанадаг байгаа. Тэрэ 1966 ондо Удинскын дунда һургуули дүүргээд, армида абтаа бэлэй.

Армиһаа ерээд, трамвайн жолоошоной мэргэжэлтэн болоод, 1977—1979 онуудта Улаан-Үдэдэ трамвайнуудые жолоодожо эхилээ һэн.

Мүнөө Валерий Бадмаев долоодохи жэлээ телемеханигаар хүдэлнэ. Дурлаһан мэргэжэлээрээ хүдэлхэдэ, урматай. Тиимэһээ уданшьегүй һайн мэргэжэлтэдэй тоодо орожо, «Валерий Дондокович» гүүлэжэ ябана. Захилшад тэрэниие ехээр хүндэлдэг. «Валерий Бадмаевай ерээл һаа, телевизор жэншэдгүй һайнаар харуулдаг болодог» гэжэ бүгэдэ хэлсэдэг.

«Экран» заводойнь диспетчер Александр Воронин бригэдир Станислав Алексеев хоёрһоо Бадмаев тухай һурахадамни: «Валерий Дондоковичнай одоол дээдэ гарай мастер гээшэ»,—гэжэ үндэрөөр сэгнээ һэн. Иимэ телемастернүүдай олон һаа, нэгэтэ эбдэрһэн телевизорнүүдээ хэдэн дахин заһуулжа, зобожо ябахагүй һэн хабди даа.

Ч-Д. БУДАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Д. Бадмаев ажал дээрээ.
Авторай фото.

ШЭНЭ БАЙРА ТОЛЛОБО

Ивалгын районой байгуулагдахаһаа урид эндэхи туршалга-үйлэдбэриин ажахы партиин райкомой мүнөөнэй байрые эзэлдэг һэн. Харин районой шэнээр эмхидхэгдэхэдэ, энэ ажахын захиргаан өөһэдын байрагүй болоһон юм.

Тиин энэ ажахыда, һаяхана баяртай ушар болобо. Ивалга һууринай Пэрвомайска үйлсөөр конторын шэнэ байшан ашаглалгада тушаагдаба.

Байрын досоодохи таһалгануудынь хүнэй нюдэ баясуулмаар, гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй. Досоонь уужам, һаруул. Гэхэтэй хамта энэ байра соо ажахын врачай тусхай кабинет түхеэрэгдэбэ. Врачай кабинет медицинын түхеэрэлгэнүүдээр гүйсэд хангагданхай.

М. ГАЛСАНОВ.

МОНГОЛ ХАРАГШАДТА ҺАЙШААГДАБА

Шулуутын холимол тэжээл үйлэдбэрилдэг заводой коллектив МНР-эй Баруун-Хараа аймагай холимол тэжээл үйлэдбэрилдэг заводой коллективтэй ажахын талаар үнинэй холбоо барисаатай болоһон юм. Тэдэнэр түрүү дүй дүршэлөө, онол аргануудаа андалдажа, харилсаа холбоотойгоор хүдэлдэг болонхой.

Хэрбээ урдань гансал ажалай талаар холбоо барисаатай байһан һаа, мүнөө соёлой талаар бата бэхи хани харилсаатай болобо.

Селенгинск һууринай һургуулиин хүгжэмэй багша С. Вэнчикова өөрынгөө һайн дураар уран һайханай коллектив заводой хүдэлмэришэдтэй эмхидхэжэ, концерт наада харуулдаг болобо. Уран һайханай коллективэй гэшүүдэй олонхидынь заводой хүдэлмэришэд юм. Эдэнэр Монголой Баруун-Хараа аймаг ошожо, тэндэхи зониие өөһэдынгөө уран бэлигтэй танилсуулаад, эдэ үдэрнүүдтэ бусажа ерэбэ.

— Монголой ажалшад А. Хабдаевагай гүйсэдхэһэн буряад дуу, хатар, илангаяа һайшааба. Энэ хүмнай манай заводой цехэй начальнигаар хүдэлдэг юм,— гэжэ заводой түсэблэлгын таһагэй начальник Буряадай ССР-эй арадай депутат Г. Е. Жарникова омогорхоно. Һаяр Монголой Баруун-Хараа аймагһаа дуу, хатарай уран һайханай коллектив айлшалжа ерэхээр хүлеэгдэнэ.

С. ТЮЛЮКИН.
Тарбагатайн район.

ТҮГНЫН ДАСАН МҮНДЭЛХЭНЬ

Мухар-Шэбэрэй болон Бэшүүрэй районуудай буряад нютагуудта ажаһуугшадай гуйлтаар Хушуун-Үзүүрэй сомоной Соведэй харьяата газар дээрэ оршодог Харгааһата һууринда дасан нээхэ тухай асуудал арадай депутадуудай Мухар-Шэбэрэй районно Соведэй гүйсэдком һаяхан боложо үнгэрһэн заседани дээрээ хаража үзэһэн байна.

1774 ондо бариг даһан, Буряад орондо тэрэ үедэ сууда гараһан Галтайн дасан буддын шажантай үзэлтэнэй дунда айхабтар ехэ ажал ябуулжа, арюун һайхан сэдьхэлэй түлөө ниләэд оролдолго гаргаһан түүхэтэй юм. Иигэжэ байтарнь 1930-аад онуудай зэбүүн хүйтэн үедэ шажантай тэмсэлэй бүхы орон соомнай үргэнөөр дэлгэрхэдэнь, 162 жэлэй хугасаа соо энэ багай буряад зоной тон наринаар сахижа ябаһан һургаал социализмын байгуулгада хархис болобо гэгдээд, энэ дасан хаагдаа, ламанарынь сүлэгдөө бэлэй.

Мухар-Шэбэрэй районой Харгааһата һууринда Түгнын дасан байгуулха гэһэн шиидхэбэри абахыень Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведые арадай депутадуудай районно Совет өөһэдынгөө талаһаа гуйһан байха юм. Мүнөө иимэ шиидхэбэри абтаа.

Түгнын дасанай барилгань 1991 ондо дүүрэхэ юм.

Д. ДОНДОКОВ.

МВД-һээ МЭДЭЭСЭНЭ

Октябрь һарын үнгэрһэн долоон хоногой туршада республика дотор 220 гэмтэ ябуулга хэгдэһэн байба. Тэрэ тоодо хоёр хүн алуулһан, 4 эхэнэрые хүсөөр эдлэһэн, хүндэ зорюута добтолжо гэмтээһэн, зөөриень буляажа абаһан 47 ушар элирүүлэгдэһэн байна. Тиихэдэ гүрэнэй, ниитын, үмсын зөөри хулгайлһан 129 хүн баригдаһан байха юм. Энэл үе соо автомототранспорт хулгайлһан 14, наркотическа бодосуудые хэрэглэдэг 14 хүн элирүүлэгдэбэ.

Үнгэрһэн үе соо хэтэрмэ олоор хэгдэһэн гэмтэ ябуулганууддай диилэнхи олондонь һогтуу зон элдэб ааша гаргаһан байха юм.

Мухар-Шэбэрэй районой Сагаан-Нуур тосхоной больницада сээжэ руугаа хутагаар хадхуулһан Г. гэжэ эхэнэр октябриин 22-то оруулагдаһан юм. Тэрээнтэй суг ажаһуудаг Еремеев В. И. һогтуугаар хэрэлдээд, хутагаар хадхаһан байба.

Улаан-Үдын Воровскын нэрэмжэтэ үйлсын 26-дахи гэрэй эзэн Трофимов П. И. һогтуугаар эрхэтэн Ш. гэгшые хутагаар дайража, хүндөөр гэмтээһэн байха юм. Прибайкалиин районой Ильинка тосхоной больницада хабһа, һээрээ хухарһан һогтуу Сергеев Н. М. асарагдаад наһа бараа. Улаан-Үдын нэгэдэхи автобазын жолоошон Сергеев В. М. дүү хүбүүгээ иигэтэрнь сохиһон байха юм. Мүн энэ үдэр Хори тосхоной больницада сээжэ руугаа хутагаар хадхуулһан Удын совхозой хүдэлмэришэн Хусаев Ц. О. оруулагдаа. Тэрэниие Удинск тосхондо ажаһуудаг Дамдинцыренов архидаһанай һүүлээр хэрэлдээд, наншалдаа үүдхээд, хадхаһан байгаа.

Загарайн районой Мухар-Тала тосхондо XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Фандеев Б. Я. һогтуугаар хоёр эхэнэрые хутагаар хадхаһан байна. Мүнөө энэ хэрэгээр мүрдэлгэ хэгдэнэ.

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада хулгай хэдэг, худалаар хэлэдэг мэхэшэд олоор тодоруулагдаба. Жэшээнь, Улаан-Үдэ хотодо октябриин 22-ой үдэр танигдаагүй нэгэ мэхэшэн Р. гэгшын гэр байрадань орожо, билдагуушалан, альбалан эзэнэй этигэл найдабаридань хүртэбэ ха. Тиин тэрэнэй тарбаганай арһаар оёһон 20 малгайень абаад тэрьелшөө. Танигдаагүй мэхэшэн Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг пенсионер Ц. гэгшэдэ автомашинын резинэнүүдые оложо үгэхэб гэжэ 500 түхэриг мүнгыень абаад, мүн лэ тэрьелшэһэн байха юм.

Октябриин 28-да Хойто-Байгалай районой Доодо-Уоян тосхон шадар Дээдэ-Ангар гол соо хулгайгаар агнуури хэһэн «Нижнеангарсктрансстрой» автобазын жолоошон Пьянников В. А. 238 омоли баряад ябатараа баригдаа.

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада республикын харгы замууд дээрэ 30 гэнэ усал болоһон байба. Эндэ 9 хүн наһа бараһан, 34 хүн, тэрэ тоодо 4 үхибүүн хүндөөр гэмтэһэн байха юм.

Октябриин 23-ай һүни Нарһата тосхондо Яруунын районой РАПО-гой УАЗ-469 түхэлэй хүнгэн машина жолоодожо ябаһан жолоошон тракторай тэргэ мүргэжэ, суугтаа һуулсажа ябаһан нэгэ эхэнэрые хүндөөр гэмтээһэн байна. Жолоошон һогтуу байгаа. Захааминай районой автотранспортна предприятиин жолоошон Сукач А. И. Закаменск—Далахай гэһэн маршрудай автобусоор аян замда ябаһаар, харгыдаа моритой тэргэ дайража, хоёр хүниие хүндөөр гэмтээһэн байха юм.

Эдэ долоон хоногой туршада республика соо 15 түймэр боложо, 2923 түхэриг эй гарза хэгдээ. Мүн энэ үе соо элдэб эсын хулиган ааша гаргаһан 653 хүн Улаан-Үдэ хотын дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудта асарагдаһан байна.

Буряадай ССР-эй
МВД-гэй пресс-бүлэг.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

«1990 оной ноябриин 7-до Москва хотодо үнгэргэгдэхэ зэргэшээ жагсаалнууд болон митингнүүд тухай» — СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол.

Партийна ажабайдал: тоосоон ба һунгалта. «Олон ондоо һанамжануудай оршондо» — Улаан-Үдын Советскэ районно партийна конференциһээ.

Болоһон ушар. «Үгэ зугаа гаргагша хүндэтэй гү?»

Шухала асуудалаар. «Хамтатадаа — нэгэ зэргэдэ» — һунгагшадай клубай правлениин секретарь Н. Бурлагтай хөөрэлдөөн.

«Афганистан зүрхэ сэдьхэлыемнай үбдэхөөнэ» — афган сэрэгшэдэй холбоондо.

Шог ёгто долгиндо.

ТЕЛЕВИДЕНИ

НОЯБРИИН 5-һаа 11 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 5

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—Футболой шэнжэлэл. 10.00—«Аяншалагшадай клуб». 11.00—Бүхэсоюзна I фестивалиин шанда хүртэһэн үхибүүдэй публицистическэ дамжуулга. 11.50—«Сказки старого волшебника»—үхибүүдтэ фильм, 1-дэхи сери. 13.00—Мультфильм. 13.30—Время. 16.30—Мультфильм. 16.45—Эрдэм ухаанай мэдээсэл. 17.30—Бүхэсоюзна I фестивалиин шанда хүртэһэн үхибүүдэй мэдээсэлэй-публицистическэ дамжуулга. 19.00—Атомна гидроэлектростанцинуудые барилга ба ашаглалга тухай. 19.55—Уран һайханай гимнастикаар Европын чемпионат. 20.55—Оперетто, оперетто. 22.00—Время. 22.30—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35—Футболой шэнжэлэл. 23.05—Авторска телевидени. 00.50—Шэнэ һонинной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика 9.15—«Рыжий честный, влюбленный»—үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. 10.30—«Мир оставляю вам»—баримтата фильм. 11.00—В. Моцартын сонатанууд. 11.45—«Способ выживания»—баримтата фильм. 12.15—Японой заншалта камерна хүгжэм. 13.05—«Перелетная птица в поливе»—телефильм. УЛААН-УДЭ. 17.30—Мультфильм. 17.40—«Источник»—баримтата фильм. 18.10—Буряадай Гүрэнэй оперо болон балетын академическэ театрай «Джангар» оперо. МОСКВА. 19.00—«Яви чудо...»—баримтата фильм. 1-дэхи фильм. УЛААН-УДЭ. 19.30—Дамжуулгануудай программа. 19.35—Киноочерк. 19.45—«Халаан» —тележурнал (буряадаар). 20.25—Арадай театрнуудай зональна фестиваль. 20.55—Соносхолнууд. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—«Волго мүрэн урдана». 22.— —Иосиф Кобзон дуулана. 22.40—«Дорогой Эдисон»—уран һайханай фильм.

ВТОРНИК, 6

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—Россин мастерскойнууд. 10.10—Москвагай фольклорно коллективүүдэй концерт. 10.40—«Ан амитадай аймагта». 11.40—«Сказки старого волшебника»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. 12.40—Үхибүүдтэ мэдээсэлэй публицистическэ «Компас» дамжуулга. 13.25—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 16.30—Мультфильм. 16.50—Гүрэнэй академическэ ансамблиин дэргэдэхи СССР-эй арадай хатарай студи-һургуули дүүргэгшэдэй концерт. 18.15—Хүүгэдтэ энеэдэ нааданай-публицистическэ дамжуулга. 18.45—П. И. Чайковский. Оркестртэй хамта фортепиано дээрэ гүйсэдхэгдэхэ концерт. 19.20—Россин парламентын мэдээсэл. 19.35—Эстрадна дамжуулга. 21.50—**Агууехэ Октябриин Социалис революциин 73-дахи жэлдэ зорюулагдаһан баярай суглаан. Концерт.** Кремлиин Съезднүүдэй ордонһоо дамжуулагдаха. Зөбһарлалгадань—Время. 01.10—Шатараар дэлхэйн чемпионадта. 01.25—Шэнэ һонинной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Рыжий, честный, влюбленный»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. 10.30—Олон үндэһэ яһатанай бүлэ тухай баримтата фильм. 10.50—Булагууд. 11.20—«Я помню чудное мгновенье»—хүгжэмтэ фильм. 12.10—Ритмическэ гимнастика. 12.40 — Россин хүдөө нютагууд тухай баримтата фильм. 13.10—«Компаньоны»—телефильм. УЛААН-УДЭ. 17.30—«Долг»—баримтата фильм. МОСКВА. 18.00 — «Яви чудо...» — баримтата фильм. 2-дохи фильм. УЛААН-УДЭ. 18.30—Дамжуулгануудай программа. 18.35—Байгал (буряадаар). 18.5— «Хонхо» (буряадаар). 19.20— Мультфильм. 19.30—Байгал 19.50—«Танай гэртэ—Байгал» 20.25—«Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». 21.10—Соносхолнууд. МОСКВА. 21.15—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.30—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 22.15—«Золотое кольцо» ансамблиин концерт. 22.30—Сан-Францискын дуушан Джейн Марш. 23.15—Баримтата фильмүүд. 24.00—«Скандальное происшествие Брикмелле»—уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери.

СРЕДА, 7

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 10.00—Шэнэ һонинной албан. 10.20—Ороной фольклорно коллективүүдэй концерт. 10.50—Мультфильм. 11.10—Хореографическа дамжуулга. 11.45—Баримтата фильм. 12.15—А. Скрябин. «Прометей». 12.45—«Москвагай Кремль». 1-дэхи фильм. «Стены и башни». 2-дохи фильм. «Соборы». 13.55—Ород дуунай академическэ хоорой концерт. 14.50—**Москва. Агууехэ Отябриин Социалис революциин** 73-дахи жэлдэ зорюулагдаһан **сэрэгэй парад ба жагсаал.** 17.00—«Уран шүлэгэй долгин дээрэ». 17.05—Мультфильм. 17.15—Совет эстрадын ветерануудтай уулзалга. 18.50—Фотоконкурс. 18.55—«Праздник ожидания праздника»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 20.00—Концерт. 22.00—Время. 22.45—Арадай аялга дуунууд. 23.00—Футболоор Европын чемпионуудай кубок. «Спартак» (Москва)—«Наполи» (Итали), 00.55—Сочидохи бальна хатар гүйсэдхэгшэдэй уласхоорондын конкурс.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—Залуушуулай «Московия» ансамблиин концерт. 9.50—**Улаан-Үдэ, Соведүүдэй талмай. Агууехэ Октябриин Социалис революциин 73-дахи жэлдэ зорюулагдаһан хотын ажалшадай һайндэрэй жагсаал.** Һүүлээрнь Буряадай композиторнуудай холбооной 20-дохи пленумһээ хоорой хүгжэмэй концерт. МОСКВА. 11.40—«Незнайка с нашего двора»—үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. «Сюрприз». 12.45—Баримтата фильм. 13.05—А. Твардовский. «Василий Теркин» —Гүрэнэй Моссоведэй нэрэмжэтэ академическэ театрай фильм-зүжэг. 14.50—Ород композиторнуудай бүтээлнүүд концерт. 15.50 — «Гардемарины, вперед!»—4 серитэй уран һайханай фильм, 1-дэхи, 2-дохи сери. 18.15—Сэсэрлигүүд тухай дамжуулга. 19.15— Мультфильм. 19.25—Надежда Чепрага дуулаха. 19.50—Кино-журнал. 20.00—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 22.00—Время. 22.— —«Покровские ворота»—уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери.

ЧЕТВЕРГ, 8

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 10.00—Бүхэсоюзна I фестивалиин шангуудта хүртэһэн үхибүүдэй дамжуулга. 10.55—Арадай инструментнүүд дээрэ гүйсэдхэгшэдэй Бүхэроссин конкурсдо хабаадагшадай концерт. 11.25—«Москвагай Кремль». «Терема». 3-дахи фильм. «Большой Кремлевский дворец» 4-дэхи фильм. 12.30—«Хүхюун котонууд». 13.30—«Хүхюун Европын кубогуудай түлөө. 16.50—Цирк. 17.40 — Мультфильм. 17.50—Мулһэн дээрэхи Москвагай балет. 18.45—«Праздник ожидения праздника»—3 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 19.50—СССР-эй Гостелерадиогой хүгжэмтэ коллективүүд. 20.50—«На темной стороне луны»—4 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 22.00 —Время. 22.30—Шатараар дэлхэйн чемпионадта. 22.45—«На темной стороне луны»—4 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 23.50—Рика—Дельгардогой «Алтан далбага» фестиваль.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Бидэнэртэй хамта, бидэнэр шэнги, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». 10.15—Оперно хүгжэм. 11.05—«Незнайка с нашего двора»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. «Большой сюрприз». 12.10—Футболоор Европын кубок. «Дукла (Чехо-Словаки)—«Динамо» (Киев). 13.00—Уласхоорондын фольклорно фестиваль. 13.45—Онтохон. 14.35—Сэсэрлигүүд тухай дамжуулга. 15.35—«Гардемарины, вперед!»—4 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи, 4-дэхи сери. 17.55—Хоккей гээр СССР-эй чемпионат. «Крылья Советов»—«Динамо» (Москва). 20.15 — Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 21.00— «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 22.00—Время. 22.30—СССР-эй арадай артист Борис Штоколовой концерт. 23.45—«Мисс «Русская Америка»—баримтата фильм.

ПЯТНИЦА, 9

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 10.00—Дэлхэйн арадуудай уран бэлиг. 10.30—Байгаали хамгаалгын дамжуулга. 11.30—«Пи» тэмдэгтэй. 12.30—«Москвагай Кремль». «История и коллекция Оружейной палаты». 5-дахи фильм. «Искусство русского ювелира». 6-дахи фильм. 13.25—«Партнер». 13.55—«Бурда Моден» дурадхана. 14.25—Домра дээрэ наадаха. 14.35—Мультфильм. 15.40—«Русский дом» —уран һайханай-публицистическэ фильм. 17.05—Булта хүнүүд циркдэ дуратей. 17.30—Мультфильм. 17.50—Уласхоорондын шэнжэлэл. 18.35—«Праздник ожидания праздника»—3 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 19.40—Хүгжэмтэ дамжуулга. 19.55—«На темной стороне луны»—4 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 21.00—«ВИД» танилсуулна. 22.00—Время. 22.30 —«ВИД» танилсуулна. 01.30—Шэнэ һонинной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Татаар арадай дуунууд. 9.35—Баримтата фильм. 9.45—«Проданный смех»—үхибүүдтэ фильм. 12.10 —«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда» гэһэн дамжуулгын хүгжэмтэ хабсаргалта. 13.40—«КВН-90» Одессын Гүрэнэй университедэй болон Воронежой инженерно-барилгын институдай командануудай уулзалга. 15.20—Фольклорно-этнографическа ансамбльнуудай бүхэсоюзна фестиваль. 16.30—Мультфильм. 16.45—Россин баримтата экран. 18.15—«Вилла «Валерия»—уран һайханай телефильм-монография. 19.20—Россин мастерской 20.00—Теннис «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 22.00—Время. 22.30—Балтийн аялга дуунууд. 24.00—Эхэшүүлдэ мультфильмнүүд. 00.15—Киноконцерт. 01.05—«Комический любовник или любовные затеи сэра Джона Фальстафа» —уран һайханай фильм.

СУББОТО, 10

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Бүгэдэнэй эрхилдэг спорт». 9.15—Ритмическэ гимнастика. 9.45—Баримтата фильмүүд. 10.00—Хүүгэдтэ дамжуулга. 11.00—«Эсэгэ орондоо алба хэнэб» 12.00—Үглөөнэй наада зугаагай дамжуулга. 12.30—«Дэлхэйе тойрон»—альманах. 13.30—«Элүүр энхэ байлга». 14.15—«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 15.30—Марафон-15. 17.00—Мэдээжэ поэдүүдтэй, композиторнуудтай, гүйсэдхэгшэдтэй уулзалга-концерт. 18.20—«Гэрэй оройһоо үндэр». 18.45—Литературно-уран һайханай «Үгэ» программын хабсаргалта. 19.35—Коллективэй 20 жэлдэ зорюулагдаһан Хүүгэдэй ехэ Хоорой концерт. 20.25—Мультфильм. 20.35—«На темной стороне луны»—4 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 21.45—Шатараар дэлхэйн чемпионадта. 22.00—Время. 22.30—П. И. Чайковский. Зуун романс. 22.45—«Маппед-шоу» — олон серитэй кукольна фильм. 11-дэхи, 12-дохи сери.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Зарядкада зогсогты». 9.15—Омскын милициин дуу, хатарай ансамблиин концерт. 9.45—Ород хэлэн. 10.15—И. Кальман. Опереттэнүүдһээ хэһэгүүд ба аринууд. 11.30 — Киноконцерт 13.35—«Совет Росси»—видеоканал. 15.45—Уласхоорондын шэнжэлэл. 16.45—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 19.30—Киносерпантин. 1-дэхи хубинь. 21.00—«Амгалан нойрсогты багашуул!» 21.15—«Киносерпантин». 2-дохи хубинь. 22.00—Время. 22.30—«Киносерпантин» 3-дахи хубинь. «Страх»—уран һайханай фильм (США).

ВОСКРЕСЕНИ, 11

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Мультфильм. 9.45—«Спортлотогой» тираж. 10.00—«Жизнь Клима Самгина»—олон серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 11.05—Баримтата фильм. 11.20—Мультфильм. 12.05—Фольклорно коллективэй концерт. 12.30—Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ. 13.30—Время. 16.30—Зүүн Сибиринн Гүрэнэй Соёлой институдай студентнүүдэй концерт. 17.05—Баримтата фильм. 17.30—Мультфильм. 17.45—Үхибүүдтэ дамжуулга. 19.15—Пристанда (США) болоһон экономическа семинарай материалнууд. 20.30—Концерт. 20.40—Россин парламентын мэдээсэл. 20.55—«Жизнь Клима Самгина»—олон серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 22.00—Время. 22.30—Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай. 22.45—Совет милициин үдэртэ концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Николай Моржановай хабар». 9.35—Концерт. 10.05—Мультфильм. 10.55—Ехэ юумэ мэдэдэг хүнүүдтэ дамжуулга. 11.40—«Пожалуйста, возьмите меня к себе»—телефильм. 12.40—Баримтата фильм. УЛААН-УДЭ. 17.35 —Мультфильм. 17.45—Буряад хэлэнэй хэшээл. 18.20—Байгал 18.40—РСФСР-эй арадай артистка Н. К. Петроватай уулзалга. 19.40—Байгал (буряадаар) 19.45—«Эрхэтэн ба хуули. Совет милициин үдэртэ зорюулагдана. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Теннис. «Кремлиин кубок» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн. 22.00—Время. 22.3— «Виктория»—уран һайханай фильм.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Бултанай эрхилхэ спорт». 9.15—Ритмическэ гимнастика. 9.45—«Спортлотогой» тираж. 10.00—«Эртэ үглөөнһөө». 11.00—Эсэгэ орондоо алба хэнэ. 12.00—Үглөөнэй наада зугаагай дамжуулга. 12.30—«Аяншалагшадай клуб». 13.30—«Элүүр энхэ байлга». 14.15—Хүгжэмтэ киоск. 14.45—Үхибүүдэй телепрограммануудай Бүхэсоюзна I фестивалиин шанда хүртэһэн «Почемучка» гэһэн дамжуулга. 15.15—Немец газар дээрэ болоһон уулзалганууд. 16.15—Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд. 17.30 —«Златовласка»—уран һайханай фильм. 19.00—«Таинственный диагноз» — баримтата фильм. 19.20—«Майский снег» —уран һайханай фильм. 20.30 —Россин парламентын мэдээсэл. 20.45—Дуун-90. 22.00—Время. 22.30—Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай. 22.45—Фотоконкурс. 22.50—«Маппед-шоу» —кукольна фильм-концерт. 23.40—Концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Зарядкада зогсогты!». 9.15—Вьетнам тухай. 10.15—Уран һайханай гимнастикаар Европын чемпионат. 11.00—Аяншалагшадай клуб». 12.00—Режиссер В. Галантерай фильмүүд. «Последние игры», «Последняя зима деревни Вылегжата». 12.35—А. Прево. «История кавалера де Грие и Манон Леско»—зүжэг. 14.15—Фортепианна хүгжэмэй концерт. 15.05—Мультфильм. 15.15—Уласхоорондын шэнжэлэл. 16.15—«Совет Росси»—видеоканал. 18.45 — КВН-90. Днепропетровскиин гүрэнэй университедэй болон Донецкын политехническэ институдай командануудай уулзалга. 20.30—Ижевскын телевидениин студиин дамжуулга. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Теннисээр Парижай нээмэл чемпионат. 22.00—Время. 22.30—РСФСР-эй Верховно Соведэй сессиин дневник. 23.30—Н. В. Гоголь. «Ревизор». ССР Союзай Гүрэнэй академическэ Бага театрай фильм-зүжэг.

Кино, театрнуудта

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
ДЖАНГАР — в 19.

БУРЯТСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ им. Х. НАМСАРАЕВА
ШАМБАЛЫН ОРОН ХААНАБШИ? (Где ты, Шамбала?) Круги Сансары. Наше время—в 19-30.

«ДРУЖБА»
ПОЛЕТ НАВИГАТОРА — в 9-40, ОБРЕЧЕННЫЙ НА ОДИНОЧЕСТВО — в 11-30, 13-20, 15-10, 17, 18-50, 20-40.

«РОДИНА»
КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ — в 10, 16, ОБРЕЧЕННЫЙ НА ОДИНОЧЕСТВО — в 12, 14, 18-10, 20, 21-40.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — ЖИТИЕ ИИСУСА ХРИСТА (2 серии) — в 9-30, 11-40, 14, 16-20, 18-40, 20-50.
Зеленый зал — ПОТРЯСАЮЩИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МУШКЕТЕРОВ — в 9-40, ГОЛУБАЯ БЕЗДНА — в 11-20, 13-40, 16, 18-20, 20-40.

«ОКТЯБРЬ»
ПРИНЦЕССА ПАВЛИН — в 9-40, 14, РАМ И ЛАКХАН — в 11-20, 15-30, 18-10, 20-30.

«ВОСТОК»
ХРАМ ЛЮБВИ (2 серии) — в 15, 18, 21.

«БАЙКАЛ»
ПУГАЛО ИЗ ЧЕРДАЧНОГО ОКНА — в 16-30, СУВЕНИР ДЛЯ ПРОКУРОРА — в 18-30, 20-30.

ДК «ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИК»
ЗА ПРЕКРАСНЫХ ДАМ — в 18, 20.

СПОРТЛОТО

1990 оной октябриин 28-д үнгэргэгдэһэн 43-дахи тиражай дүнгүүдые «Союзспортлото» нэгэдэл согсолбо.

«45-һаа 6-ень тааха спортлото»: 1.407945 билет ороо. Зургаан номер хэншье таагүй, табан номер (26 карточка) таагшад—1.894 түхэриг, дүрбэн номер (1.997 карточка) тааһан хүнүүд—31 түхэриг, гурбан номер (33.343 карточка) таагшад 3 түхэриг абаха байна.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»: 15.392197 билет ороо. Табан номер (45 карточка) тааһан хүнүүд—10.000 түхэриг, дүрбэн номер (7.422 карточка) таагшад 105 түхэриг, гурбан номер (215.809 карточка) тааһан хүнүүд 5 түхэриг абаха.

43-дахи тиражай билетүүд дээр, 34-дэхиһөө 43-дахи тираж хүрэтэр хабаадаһан 10 тиражай билетүүдээр шүүбэринүүд ноябриин 17-һоо 1990 оной декабриин 17 болотор түлэгдэхэ. (ТАСС)

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательств—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР. Директор 2-40-45.
Зак. № 254.